Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дениз ★ ШОАТТА, 16 ИЮНЬ, 1990 ШУ. ★ № 71 (7885). ★ Мах 3 кеп.

РСФСР халкъа депутатий цхьоалагIча Съезде

12 июне массе оагIорахьара бокъонца йиийцачул тIехьагIа РСФСР халкъа депутатий цхьоалагIча Съездо Деклараци тIайийцар Россе паччахьалкхен суверенитета хьакъехьа. Из лоархIамера документ республика керда Керттера Закон кийчдара йола лард а хинна дIаоттаргда.

12 июне Iуйрийна а иштта Конституционни комисси вIашагIйоллара болх дIаболабир депутаташа. Уж хьежар депутатски территориальни группаша хьачуённача цунна юкъебахийта лаьрхIача кандидатий спискага. Тоъал йIаьха дебаташ яьчул тIехьагIа котдаьлар список чIоагIъе еза, специалистий группа цунна кхы тIа а юкъеяхийтара хьакъехьа, хIанз эттара хьалхагIа хулача Съезда заседане предложени лулга РСФСР Лакхехьарча Совета Председатела тIа а дуллаш. Голосовани яьчул тIехьагIа тIайийцар а из предложени яр.

• • •

Iуйрийнара заседани хинначул тIехьагIа РСФСР Лакхехьарча Совета Председатела хьалхарча заместитела **Р. И. Хасбулатова** брифинг йир.

Цул тIехьагIа Российски Федераце халкъа депутатий цхьоалагIча Съезде перерыв кхайкайир шоатта денга, 16 июне кхаччалца. Цу юкъа заседанеш хила еза Съездо хержача, республика правительство вIашагIйолла, лоархIамера кхыдола дешаш къоастаде дезаш йолча РСФСР Лакхехьарча Совета.

(ТАСС).

ШОАТТДЕН НОМЕР

Шергара шерга хозлуш, тоалуш йоагIа Нохч-ГIалгIайчен столица город Грозный. Укх тIеххьарча хана къаьстта дукха хьалду укхаза наха чубаха цIеноши, школаш, больницаш, берий бешанаш, кхыйола соцкультбыта объекташ. Цу даькъе доккха дукъ тIалатт «Чечингстрой» производственни гIишлон-монтажни объединенена чуйоагIа домостроительни комбината гIишлонхошта. Из дика кхета а деш, шоай хьинар кхо ца деш къахьегаш яхье хадданза хьалха латташ хьайоагIаш я укхаза цхьайолча гIишлон участкай коллективаш. Царех цаI я прораб Хабусеев Расул керте латтача участка коллектив.

1988 шера Грозненски мехкдаьтта института гIишлонхой факультет дикен тIехдикен дешаш чакх а яьккха, гIишлош хьалъеча балха вера Расул. Цу лоаццача хана Iалаьмате дика кхийттав из шийн профессех, башха-дика организатори коллективаца товши хиларца сийдаьннад цун гIишлонхошта юкъе.

Шовзткъа шу совгIа ха я гIишлош хьалъеча плотник Закраилов Малика болх бу. БIаьхен сийдолаши ба цо хьабена къахьегама никъ. Балха тIа цунна карагIдийннача дикача гIулакхий боаггIаш бола мах а беш, совгIаташ тийннад цунна.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) плотник М. Закраилови, прораб Р. Хабусееви.

И. ПЛИЕВА сурт.

ХЬАЛХАЛАТТАРАШ

ЧIОАГIА ЭШАШ Я

Грозненски «Нефтепродуктооборудоване» яхача завода болхлоша хьаеш йола аьшка бешкаш, мехкдаьтта продукташ чуйоттара йола тайп-тайпара емкосташ вай мехкарча халкъа боахаме чIоагIа эшаш я. Цудухьа шоай низ кхоачар ду цар заводера арайоала продукци тIа-тIа дукхагIа хилийтара. Дика кайоалаш къахьег цар укх шера. ДIабахача пхе бетта заданел тIех цар арахийцай 57 эзар сома маьха товарни продукци. Цу юкъа халкъа эша товараш 245 эзар сома маьха ара а хецаш, планови задани дикка тIеххкоачашъяьй.

Шийн потребителашта продукци лоаттаяра долча договорни декхарех а лоархIаьй завода коллектив. Къахьегама овсарле пхе бетта планагIа лаьрхIачул бархI процент лакхъяьй цо. Духхьал из лакхъяра чотагIа хьаяьй заданел тIех ара мел хийца товарни продукци.

Къаьстта дика болх беш хиларца белгалъяьннай укхаза Шуваева Лидия Вячеславнан Ештокин Иван Владимировичи керте латтача участкай коллективаш. Ах шера план 124 процент кхоачашъеш хьайоагIа уж.

КЪАХЬЕГАМА МУЛАШ

«Чечнигагропромстрой» производственни объединенена чуйоагIача Атиев Микаьила керте латтача Грозненски аьшкбетона конструкцей завода коллективо арахецача продукце даькъера керттера заказчикаш гIишлонхой ба. Цар болх хьовзам ца хулаш, боагIача боарамагIа дIабахар дукхача даькъе тийша да предприяте болхлоша царна мел эша гIишлон материалаш лоаттаярах. Из дика кхетадеча цар беттагара беттага дукхагIа хулийт гIирсаш хьалдеча дIакхухьийта материалаш. ДIабахача пхе бетта заданел тIех цар арахийцай шовзткъа эзар сома маьха тайп-тайпара продукци.

Къахьегама овсарле лакхъяра пхе бетта задани ялхайтта процент тIеххкоачашъяьй завода коллективо. Цу юкъа планагIа лаьрхIачул тIех паччахьалкхенна бaь пайда 32 эзар сом да.

КАРАГIДАЬННАРЕХ КХОАЧАМБАЦ

Грозненски радиотехнически завода коллективо цхьаккха бутт дIабахийтабац ше тIайийца декхараш дикка тIеххкоачаш ца деш. Долче, ер шу доладелча дениз хIанзлехьа паччахьалкхен планал совгIа цо арахийцай ши миллион гаргга сома маьха товарни продукци, 684 эзар сом мах бола халкъа эша товараш. Планови заданех оттабаьча боарамал маьхалъяьккхай цхьа миллиони 183 эзари сом мах бола тайп-тайпара продукци.

Уж толамаш доахача дизза дакъа а лоацаш, предприяте цехаштта юкъе яьржача яхье хьалхара моттиг дIа ца хецаш хьабоагIарех ба Марафонский Виктор Савельевича кулгалдеча йислагIча цеха машинашъераш.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Доакъар Iалашдара—терко

ХЬАЙБАШ МЕЦА ДУСАРГДАЦ

РЕПОРТАЖ

Люцерна дIайийна доккха баьццара кха. Косилка лел буц хьоккхаш. Тай тIехача санна нийса да цунна тIехьа дуса касараш. Уж хьа а ийдеш, буц эшшача боарамагIа оата а оаташ, лафеташ тIа йотташ йолх КПКУ-6 яха агрегаташ. Шиъ я уж. Сиха дIауд кхай тIара цар хьалъюза лафеташ тIехьайийза трактораш. Доакъар Iалашдара Урус-Мартановски района «Солнечный» совхоза вIашагIъеллача Аслаханов Вахас кулгалдеча цеха юкъейоагIача звенoех цаI я хIанз люцерна чуэцаш йоаллар. Цун декхар — сенаж кийчъяр.

— Са тессача дениз боад къовлабаллалца къахьег тха механизатораша, — йоах В. Аслаханова. — Буц чуэцаш ба Товдарханов Мохьмад, Дахтаев Ваха, Хасуев Борзи, хIаьта цар хьекхар сенаж йоллача дIакхухьаш ба Уматгириев Сулейман, Бубаев Алхазур, Бажаев Авало, Сатабаев Вара. Ши норма ца еш ди дIадахийтац царех хIаране.

Раьза ба люцерна кхеераш хьувкъама. ХIара гектара тIара лаьрхIачул дукхагIа 20—25 центнер буц йоал. Укх шера планагIа 2 эзар тонн сенаж, 7,5 эзар силос, 600 тонн йол, ши эзар тонн доакъара свеклаш кийчъе езаш ба боахам. Иззал из Iалашдича, хIара хьайбана 24,4 центнер доакъара единица кхоачаргйн. Цхьабакъда, совхоза къахьегамхоша лаьрхIад хIара хьайбана 28 центнер доакъара единица кхоачаргйолаш гIулакх вIаштIехьдаккха. Из дерригa доакъар дакхa дезар В. Аслаханов керте латта цех я. Вурийтта саг юкъевоагIаш йола цун коллектив хозрасчетагIа къахьегаш я. Царех цхьабараш, масала, Лабазанов Ильяс, Кунаев Напа шоай вежарашца арендагIа къахьегаш ба.

— Масала, ЛабазановгIар 240 гектар люцерна, бIаь — ялата хьажкIаш кхею, соахка цар виъне 26 эзар сом совгIа даьккхар, иштта пайда хилар КунаевгIарна а, — дувц Аслаханова.

Белгалдаккха дезаш кхы а цхьа хIама да. ЦIена техника Ящуркаев Явди керте латтача отряде я. Эшача хана трактор, тIехьатоссаш йола юртбоахама инвентарь цунгара хьаийю арендатораша цхьан юкъа пайда эцара, цунах доагIа ахча дIа а луш. ДIайиццача хьале йолаш бригадана юхаяла езаш а я техника. Йохаяь моттиг хилча, из тоаярга дIабода мах дIабала безаш ва арендатор. Трактор, масала, тоае отряда аттагIа да, цунга запасной оатхалаш йоландаь.

Ерригa техника цхьан даьга хиларо балха толамаш доахийт арендаторашка санна, цеха ерригача коллективага а. Масала, хIанзле цо кIоагашка еллай 1800 тонн сенаж, кийчъяьй 80 тонн йол. Из хул хIара хьайбана юкъера лаьрхIача 6 доакъара единицага кхоачаш.

— Доакъар оаха кIезига кийчдаьд, аьнна, моттаргда цхьаволчоа. Из нийса дац,— йоах Аслаханова. — ХIана аьлча, хIара дийнахьа тхоай хьайбашта 50 тонн совгIа моша доакъар лу оаха. Белгалдаккха доагIа, дIадахача шера Iалашдаьчох тхога хIанз а 200 тонн сенаж, 40 тонн йол, пачкаш яь латта 200 тонн мукха ча дисалга. Хьалхашка латта декхараш кхы а дикагIа кхоачашде таронаш йолаш да тхо укх шера. Масала, 600 гектара тIа йолча люцернах 500 гектар гаргга мара чуийцаяц оаха хIанзле. ХIаьта из диазза хьонхаргйолаш, цигара ноябрь бутт чакхбаллалца хьайбашта моша доакъар лоаттадергдолаш гIулакх вIаштIехьдаьккхад. Цул совгIа, мошача доакъара 320 гектара тIара рапси горохаца цхьана кхебаь кени чуийцачул тIехьа силоса дIайийна хьажкIаш а я. Из доацаш мукх хьекхачул тIехьагIа кхы а 100 гектара тIа дIаюовргйолаш а я. Иштта 70 гектара тIа доакъара дIайийна свеклаш а я. Царех хIаране тIара кIезигагIа яле 500 центнер яргхиларах шеко яц хIаьта, план 300 центнер мара яц.

Сенаж йоллача да тхо. Совхоза мел эшаргъяр цхьан коа кийчъеш я. Кхай тIара люцерна яхьаш йоагIа хIара трактор тараза тIа гIолла мара коа ялац. Царех хIаране хьабахьа мухь озаш фуражир Исаев Ахьмад ва. Трактористаша шийга хьателача реестраштa — квитанцешта тIа а белгалдоаккх цо хIаране хьаенача люцерна дозал. Цу гIулакхо йиш хулийт доакъара нийсса учет лелае а из кхедаьрашта доагIа ахча дIатела а.

— Цхьа эзари ши бIаьи тонн сенаж чуйода цхьа кIоаг дIа а къайла, хIанз иззал из чуйода шоллагIбар хьалбузаш да тхо, — йоах А. Исаева. — ДукхагIъяр цхьоалагIча классах я.

Лафеташ тIара Iояьккха люцерна дIанийсъю ДТ-75 трактора новкъосталца бульдозериста Джабаев Iарбе. тIаккха из IочутоIае волалу С-100 марках йолча езача трактораца Хидаев Алхазур.

— Тишъенна списани яьчул тIехьагIа, цунах доагIа ахча дIа а денна УБР-ра йоалайир оаха из низ бола трактор, — дувц Аслаханова. — Цхьацца ремонт а яь, кIоагашка йоллача хана сенаж, силос IочутоIаяра, гурахьа, Iай цигара из доакъар хьарадаккхар мара, кхы хIама ца деш лелаеш я из.

М. ХАМАТХАНОВ.

Ялат чуэца ха гаьна яц

Дукха ха йисаяц Сунженски районерча боахамашка на бола ялат чуэцара болх дIаболабала. КIезига болх бац кхаш леладерий бе безар. Цар чуэца беза 23370 гектара тIара хьувкъам. Ерригача района боахамашкара комбайнаш бIаь кховзткъеи кхойт я, царех араяла йиш йолаш, ремонт яь йистеяьнна бIаь ткъаь йиъ мара яц. Техникана ремонт яра гIулакхаш миштa лел хьажа лаьрхIа хилар тхо укх деношка XX партсъезда цIерагIча колхоза № 1 йолча тракторно-полеводчески бригаде. Ерригаш а пхийтта трактор я. Царех пхиъ чархаш тIареи, юхе йиса 10 гусеничнии трактор я. Цул совгIа, итт комбайн а я, царех ийс тахан а араяла кийчча латт. ДукхагIа йола техника бригаде латташ яйча, моллагIчунна моттаргда уж еха латт, аьнна. Из иштта дац, механизатораш укх деношка моша доакъар хьекха даьннача кхашка шозлагIа силоса лаьрхIа хьажкIаш дIайийна йистебаьннаб. Цунца дувзаденнадар, гусеничнии трактораш «салоIаш» хилар. Цхьабакъда, механизаторий йиш яц салаIа. Уж кхыча техникаца тайп-тайпарча культураштa хий тохаш, коартолашта гувнаш деш, чоапалг ца хилийта молхаш тохаш бар. Цхьабараш сихбенна бригадера техника тоаеш боахкар. Шоаш ремонт еш йола трактораш, цхьаккха гIалат доацаш тIехдика тоаярца белгалбаьнна ба механизатораш Болдинов Александр Федорович, Дзыгин Павел Иванович, Даркин Владимир Александрович, иштта кхыбараш.

Л. ТУМГОЕВА.

Болх сацанзар

Каст-каста делхача догIаша новкъарле ешше, тIатеIIа доакъар кийчдеш ба Малгобекски района «Кавказ» яхача совхоза кхаш леладераш. ХIанзле аргIаш а даь цар дIаоттаяьй йиъ бIаь тонн гаргга йол.

— Доакъар Iалашдеш ба I. Киришкаев, И. Харин, Б. Илиев керте латтача кхаш леладеча бригадай механизатораш, — аьлар совхоза директора, республика халкъа депутата М. Султыгова. — Цу гIулакха лаьрхIа дIайийнай 200 гектар люцерна, 130 гектар эбаь кени горохи, 250 гектар суданка, 400 гектар хьажкIаш, кхыйола культураш.

Доакъараш дIадийнача кхашка нийсвелча эггара хьалха бIарг тIаотт уж йоархIаши чIегIаши юкъе йоацаш, цIена хилара. ДIадахача шера иштта дацар. хьайбашта пайдана йоаца баьцовгIаш дукха хулар аьлаца. Цунга хьежжа доахана, жена, хьакхарчашта дулх тIакхетийтара, шура алсамъялийтара аьттув луш яцар из.

Карарча шера духхьал йол 1700 тонн кийчъе езаш ба совхоза къахьегамхой. Директора яхачох, из декхар тIеххкоачашде таронаш шортта йолаш я. Баьцаш лакха а листа а я, техника ханнахьа тоаяьй, нах кийчбаьб. Хьинар кходац кулгалхоша цар хьашташ дизза кхоачашдара.

Массехк ди хьалха чIоагIа мух а хьекхаш догIа дийлхар укхаза. ЦхьайолчамоттигашкаIша а техар. Цхьабакъда, доакъар Iалашдерий болх сацанзар. Лаьтта ловсардахача, цу сахьате кхашка арабаьлар уж.

М. МУРАТОВ.

ДИЦ МА ЛЕ 1990 ШЕРАХ ЮХЕДИСАЧА АХ ШЕРА А ХЬАТIАДОАГIАЧА ШЕРА А ШОАШТА

«СЕРДАЛО»

ГАЗЕТ ХАННАХЬА ЯЗДАЙТА!

Вай наьна меттала арадувлача «Сердало» газета оагIош тIа кепаеттаргья мехка а республике а хулаш латтача революционни эргалонех, гIалгIай автономи юхаметтаоттаяра, республика экономика дегIайоалаяра, социальни дешаш къестадара, къаман историе, культура проблемаш увттаю материалаш. Оаха тхоашта могар дергда мотт, даьй хоза гIулакхаш, дика оамалаш юхадийнъяра. Дувцаргда гIалгIай къаман сий долча къонгех.

Газет яздайта йиш я «Союзпечата» моллагIча отделене.

КПСС обкоме

Укх шера 13 июне парте обкома шоллагIча секретара П. Н. Громова председателал а деш хиннача КПСС обкома бюро заседане дийцар цхьаццайолча районаша а боахамаша а шура дукхагIа яккхара болх во беш хиларах дола дош.

Белгалдаьккхад, КПСС Ачхой-Мартановски, Назрановски, Сунженски райкомаша, парте Гудермесски горкомо шура дукхагIа яккхар духьа района къахьегамхой оарцагIбахара беш бола организаторскии политическии болх мелбалийта, хьайбай боахам дегIабоалабара хьалхара жоп дала дезаш йолча кадрашкара доагIар дизза хьа ца дехаш хилар. Цар а цхьайолча кхыча а районий бехкагIа лохъяьй укх шера 6119 тонн продукци яккхара объемаш, дикка кIезигагIа дIачутийннай из торгови сете, 1990 шера хьалхарча ах шера план кхоачаш ца яр кхерам болаш я.

КПСС райкомаша, райисполкомаша, агропромышленни объединенеша боахамий кулгалхойи специалистийи теркам тIаберзабаьбац шура луча хьайбай боахам дегIабоалабара пайданегIа долча дешашта. Районашка шерра юкъехухьаш яц прогрессивни технологеш, вогIча тайпара телхаду доахан кхоабилга, леладелга вIаштIехьдаха дезаш дола балхаш, харцахьа йоахаш лелаю боахама доалдара керда формаш. ДукхагIйолча фермашка хьайбаш леладераша овсарле лакха йолаш къахьегара хиланза даргдоаца хьалаш вIаштIехьдаьхадац, хIаьта из бахьан долаш балхаш тIара кадраш дукха хувцалу.

Продуктивность лохъялар дуккхача боахамашка хьайбаш дебаделга во вIаштIехьдаьккха хиларца дувзаденна да, лохача боараме ба племенной болх, бокъо йоацаш дукха кIезигду доахан.

ДоагIар дизза хьадехаргдолеи бехктоккхам хетаргболеи хьал шоай моттигашка оттадаьдац халкъа депутатий районии Советий исполкомаша, хIаьта из бахьан долаш терко ца еши сатийнеи багIа цхьабола кулгалхойи специалисташи. Де доагIар даьдац фермай болхлошта хиланза даргдоаца культурно-бытовой хьалаш вIаштIехьдахара. Цу дешашта юстара латт профсоюзни организацеш.

Шура луча хьайбай боахам дегIабоалабара даькъе доккхий кхоачамбоацараш хулийт «Лермонтовский», «Атагинский», «Кошкельдинский» совхозашка. Цу боахамий кулгалхоша, мадарра аьлча, тесса дитад гIулакхаш, критически мах биц фермашка эттача хьала. Из бахьан долаш геттара лохденнад шура йоаккхилгеи паччахьалкхенга йохкилгеи, шура эцара ах шера план юкъагIъяьккхай. Боахамашка во лелабу селекционно-племенной болх, зоотехнически учет. Во къестаду продуктивность лакха йолча хьайбай Iулаш вIашагIдохкара. Iулаш вIаштIехьдаха дезаш дола къона хьайбаш хьалкхедара а уж тIера ца дувлийтара а дешаш.

Цу хьалашка хоадамболлаш дола гIулакхаш чакхдахац «Чеченингушагропром» яхача объединене кулгалхоша а шура луча хьайбай боахамера кхоачамбоацараш дIадахара. Влияни мела ю цар балхарча гIулакхашта, кхоачамбоацараш белгалдаьхача доалийт гIулакх, боахамашкарча проблемай ерригача комплексана тIахьожам лоаттабац.

Цу дешаех лаьца ше бюрога хоам беш, «Чеченингушагропром» яхача объединене председатела заместитела Х. А. Амерханова хьайбаш леладераш селлара лохача хьокхамашка кхоачабаь долча бахьанех лоархIаш дийцар дукха боахамаш доакъарца кIезига Iалашдаь хилар, детта доахан цкъаза бокъо йоацаш кIезигдеш хилар, доагIар кадрашкара хьа ца дехаш хилар а кхыдараш а.

Дош дувцача хана къамаьлаш даьча республике Министрий Совета председатела С. М. Бекова, КПСС обкома секретара Х. М. Дзейтова, бюро кхыча членаша цIенхаштта критика йир «Чеченингушагропрома», цхьаццайолча районийи боахамийи кулгалхошта шура луча хьайбай боахама кулгал мела дарах.

Бюро заседани хилале хьалхагIа цун членаш, КПСС обкома отделий заведующеш Iуйрийна доахан деттача хана дукхача боахамашка хилар. Цар а дийцар шоашта цига бIаргалайна, ала деза, дикахетар вIалла а деш доаца хIамаш. Фермашка хотта ба, ханнахьа арадахац кхо, моша доакъар доллашехьа а хьайбай рацион къе я. ДикагIа хила дезаш дар хьайбаш леладерий культурно-бытовой хьалаш а.

Бюрос тоъал бакъ лархIанзар шоай бехказдонна «Лермонтовскийи» «Кошкельдинскийи» совхозий директораш Р. М. Бажаеви Л. М. Исхаджиеви оттаде гIийота бахьанаш.

Хьайбай боахама кулгал мела дарах, шура луча хьайбай боахам тIехьабисийта дола кхоачамбоацараш дIатахара хоадамболлаш дола гIулакхаш чакх ца дахарах бюрос выговор йир КПСС члена, «Чеченингушагропрома» председатела заместитела Х. А. Амерхановна. Учетни карточка тIа дIа а язъеш строги выговораш яьй «Лермонтовскийи» «Кошкельдинскийи» совхозий директорашта Р. М. Бажаевнеи Л. М. Исхаджиевнеи.

Бюрос дIахо «Атагинский» совхоза директоралла вита мегаргвоацаш лаьрхIар Ш. Т. Ахмадов.

Парте горкомашта, райкомашта, горрайисполкомашта тIадиллад боахамаш тIехьадисийтача коммунистий-кулгалхой принципиальни мах белга, хьайбай боахам дегIабоалабара тIаберзабаь беш бола организаторскии политическии болх чIоагIбелга, хьайбаш леладерий къахьегамеи бытеи хьалаш тоалара къаьстта уйла тIа а йохуйташ.

Дийца лош юха кердадаккха лаьрхIар 9 бетта баьчa балха итогаш яьчул тIехьагIа.

XXI Нохч-ГIалгIай областной партийни конференце делегаташа яь критически замечанеши предложенеши кхоачашъяра тIадерзадаь гIулакхаш чIоагIдаьл бюрос, кхыдола дешаш а дийцад.

КЕРДАЧОХ БЕРКАТ ДАЬННАД

Вай республикерча производственни объединенешта юкъе эггара хьалхарчарца самофинансированеи йиззача хозрасчетеи кердача системагIа болх бе йолаеннача рех я «Промавтоматика» Iилман - производственни объединене коллектив. Цул хьалхарча шерашка а башха-дика гIулакхаш карагIдувлаш хьайоагIаш хиннача цо дукха мероприятеш чакхъяьхар шийн болх кхы тIа а тоабара. ДIадохийтачуни хьатIадоагIачуни хадданза учети отчети лелаеш, пайданга долха наькъаш леха яьлар из. Бухсоццаш балха тIа хьахулачун коэффициентага хьежжа болхлошта. Iилманхошта алапеши ахчан премеши тела йолаелар. Цунца лакхбелар цар материальни безам. Цудухьа заказах деш хинна Iилман балхаш хьалха санна ха туллийташ тIехьадувлаш хилар цIенденна дIадаьннад.

Къаьстта беркате къахьег цар укх шера. Экономически реформа хьалашка къахьегача цар балха тIа керттера хьокхамаш лоархIаш да шоай потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни декхараши госзаказаши кхоачашделга. Цу шин хьокхамах дика лоархIабаьб уж дIабахача пхе бетта. Товарни продукци арахецара паччахьалкхен план а дикка тIеххкоачаш а яь, заданел тIех объединене коллективо арахийцай ши миллиони 557 эзари сома маьха тайп-тайпара продукци. ЙоагIачул дукхагIа продукци маьхалъяккхарах, бийдал, электроэнерги, кхыйола материальни ресурсаш кхоярах, арахецача продукцега дIабола мах лохбарах карара шу доладелча дениз планал тIех ши миллион сом пайда баьб цо паччахьалкхенна. Шийн дерригa технико-экономически хьокхамаш тIа-тIа тоадеш къахьег цо укх июнь бетта а.

К. МАГОМЕДОВ.

«Грознефтеоргсинтез» производственни объединенена чуйоагIача предприятешта эша кадраш кийчъю пхьоале а хинна дIаэттад цар базови училище лоархIаш йола СГПТУ-2. Цига кийчбаь дукха операторащ, аппаратчикаш, кхыча професси бола болхлой къахьегаш ба Грознерча мехкдаьтта чакхдоахачен химически предприятешка. Балха тIа дика кайоалаш, творчески къахьегаш хиларца шоаш башха-дика говзанчаши производственникаши хилар дIахьекхад цар шоаш болх беш мел болча предприятешка. Царех цаI я лакхе белгалъяьккха училище йисте а яьккха, А. Шерипова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода № 19 йолча установке къахьегаш йолa оператор Мумаева Малика.

Юххьанца деррига а халеи керден дар цунна. Каральцача говзалах со лоархIайой тамаш я, яхаш шекъювлар из. Училище теоретически Iомадаьр практически карадерзадеча дукха халонаш нийслора къонача технолога. ХьатIаэттар хьехамча улув а воацаш, ше болх бе беза ха. Иоккха опыт йолча болхлошца установка кулгалхоща хадданза ший професех лаьца дагаювлаш, цкъа цар хьааьннар шозлагIа хьалхадаккха ца дезаш дика хьаэцаш хиларах. лоацачa хана ший балха говзал кара а ерзаяь, тIа-тIа оператора болх кIоаргагIа бовзаш, ший квалификаци лакхъеш къахьега йолаелар Малика. Цудухьа ший шоллагIдола цIан дезали установкахи цун коллективахи лоархIаш болх бе йолаелар къона технолог. Цо яьккха училище чакх а яьккха, дуккхача хана укхаза къахьегаш болча операторашa дукха новкъостал дора Маликана. Царех цаI вар кагирхой хьехамча, установка вокхагIвола оператор Тюрин Александр Михайлович. Цун школа чакхъяьккхача Маликах машиндаьтта арахецача производства башха-дика производственница хилар. Дулче, цо массаза а нийса лелаю технологически режим, балха тIа няйсденна кхоачамбоацар сиха дIадаккха низ кхоач цун, балхах тIехдика кхеташ хиларах. Хьинаре къахьегаш, яхье хадданза хьалха латташ, балха тIа дика производственни хьокхамаш доахаш хиларах установка технологий коллективо чIоагIа лоархIаши сийдеши я из.

Юкъарча балха тIа а доккха дакъа лоац Маликас. Масспроизводства комсомольцаша шоай организаце секретаралла хержай из. Юкъарча балха тIа шийна тIадехка декхараш цо цIена кхоачаш ца деш диса моттиг нийсъялийта, цкъа цIийяла йийзаяц цун новкъосташта хьалхашка.

СУРТА ТIА: оператор М. Мумаева.

Г. КИРИЛЕНКО сурт.

Ший декхарех лоархIаю

Пятилетка тIеххьарча шера ше тIанйца декхараш толамца кхоачашдеш хьайоагIа «Машинашъеча — «Красный молот» завода № 3 йолча цеха коллектив. Ший производственни хьокхамаш тIехдика долаш чакхбаьккхар цо дIабаха пхи бутт. Цига къаьстта дика болх беш хиларца белгалъяьнна я Шкодин Сергей Федорович керте латтача цементировочни агрегаташ хьаеча бригадан Аванесов Леон Карапетовича кулгалдеча насосаш арахецача бригадан коллективаш. Социалистически яхье хадданза хьалха а латташ, объединене коллективо доккхал деш ба машинашъераш слесараш - сборщикаш «Знак Почета» орден лелаер Рябов Сергей Михайлович. «За трудовую доблесть» яха медаль енна вола Гузов Владимир Сергеевич, кхыбараш. Цар дош деннад ялх бетта задании ханал цхьа кIира хьалха кхоачаш а еш, КПСС XXVIII съезда дика къахьегама совгIат кийчдаь накъабаха.

Цехе арахеца лакха дикал йола продукци керттерча даькъе дIакхухьийт вай мехкарча тайп - тайпарча регионашка, иштта доазол арахьарча итташ долча мехкашка.

* * *

ДIадахача шера санна хьинаре къа а хьегаш, башха-дика къахьегама толамаш доахаш хьайоагIа «Связьстрой-2» треста чуйоагIача Грозненски № 209 йолча ПМК коллектив. ДIадахача шера дерригача технико-экономически хьокхамий пачча-хьалкхен план тIеххоачаш а яь, укх шера бIубенна къахьегара йола лард еллар оаха, — йоах ПМК начальника Берсанов Хаматхан Хамураниевича. 270 эзар сома маьха цIена пайда бир оаха паччахьалкхенна.

Цудухьа тIехдика къахьегаш дIадоладир гIишлонхоша карара шу а. Пхе бетта хьокхамех Астраханерча, Махачкалерча, Нальчикерча, Орджоникидзерча ПМК-шта юкъе хьалхара моттиг яьккхай вай ПМК гIишлонхоша.

Цар доахача толамашта юкъе дизза дакъа а хьош, белгалбаьнна дика къахьегаш ба Абуев Увайса кулгалдеча кабела монтаж еча бригада гIишлонхой. Укхаза шоай новкъосташта хьокхам телаш болх беш ба монтажникаш Бардов Виктор, Семенюк Виктор, механизатор Гучигов Мувса, Амазаев Халид, Истамулов Ширвани, кхыбараш.

А. АЛЬВИЕВ.

БАКЪДАР ДУВЦА

23 мае Россе халкъа депутатий цхьоалагIча Съезде Нохч-ГIалгIай АССР Назрановски территориальни хоржамий округагара вахача РСФСР халкъа депутата Б. Б. Богатырева даьча къамаьло корзагIа баьхар ГIалгIай дош нийсхонца къоастадара духьала бараш.

Из къамаьл къаьстта лоархIам болаш дар эггара хьалха гIалгIай къаман пачча-хьалкхел юхаметтаоттаяра проблема иштта лакхача боараме комплексно оттаяь хиларах. Духхьал цу дешо хьалхьоадаьд Къулбаседа-ХIирашкахьара гIалгIашта духьалара низаш, цудухьа цу хьакъехьа дувца безам бар са лохехьа.

24 мае съезде къамаьл даьд депутата В. А. Кузнецова (Орджоникидзевски территориальни хоржамий округ, Къулбаседа-ХIирий АССР).

ХАЛАХЕТЕ а, депутата В. А. Кузнецова харц хоам баьб, Россе халкъа депутатий съездага, Къулбаседа - ХIирий гIалгIашта духьаларча низий указанеш кхоачаш а еш, цо хьакхайкадаьд: «Орджоникидзе, Къулбаседа-ХIирийчен районашка дуккха эзараш нах гул а луш митингаш хул. Тахан а хиннай городе Орджоникидзе 100 эзар болча наьха духьален митинг».

ХIаьта бакъдар укх тайпара да. Орджоникидзе митинг дIайола а еннаяцар митинг хиннай аьнна съезда президиумо телеграмма хьаийцача хана. Къ. ХI. АССР Лакхехьарча Совета Председателa РСФСР депутата Галазова Москвера хабар хьал а даь, балха хана предприятешкара митинге хьатIаккхийлаб болхлой, хIаьта цига дакъа лоацаш пхи эзар гаргга саг мара а хиннавац. Из «бакъдар» да-кх Къулбаседа ХIирашкахьарча депутата В. А. Кузнецова съезда дийцар. Цу тIа а, профессора Кузнецова къамий юкъмоттигах дола бакъдараш а кегадаьд, мадарра аьлча, шийна из доацар долга ховшше а.

Цхьабакъда, 25 маерча «Социалистическая Осетия» яхача газета керте гIолла «Депутата дош бакъ хила деза» аьнна даь йоазув а долаш кепатеха араяьккхай г. Орджоникидзе хиннача пхи эзар болча къахьегамхой митингера репортаж. Цу тIа кхыметтел Б. Б. Богатырев бехке ве а гIийртаб 1944 шера Вере шайко мехках баьха хиннача гIалгIай проблема цо оттаярах.

Митинга доакъашхой историна юкъе бокъонца тувлабенна хьувзаш а хIирий хьан цIеношка бах «бицбенна» а хиларах дагадохийтаргда вай царна уж цIеносш, юрташ мичара енай а шоай йоаца территори дIаяккха гIертараш малаш ба а. Укхаза доаладе безам ба са Л. П. Бере эггара гаргагIа хиннача доттагIчун, хьалха ВКП(б) Къулбаседа - ХIирий обкома хьалхарча секретара К. Д. Кулова ше 1949 шера 13 областной партконференце доклад еш аьнна дешаш:

«1944 шера август бетта юххье доккхий дика хIамаш хиннад вай республика вахаре. Большевикий парте, къаьстта а новкъоста Сталина ше хадданза йоакхо еш хиларах 1944 шера феврале Советски правительства пачча-хьалкхенна лоархIаме решенеш тIаийцай Къулбаседа - ХIирий АССР дIахо дегIайоалаяраи чIоагIъяраи. Къулбаседа ХIирийченах хьатехай керда районаш. Уж гIулакхаш чакхдахар бахьан долаш вай республика территори 50 процент йоккхагIа хиннай». (1949 шера 12 февралера «Социалистическая Осетия»).

Вайна массанена а ма харра, ХIирийчен территори йоккхагIа хиннай 1944 шера 23 феврале гIалгIай шоай мехках бахари цул тIехьагIа тахан а тIехьа хIирий тIабахаш дола гIалгIай лаьтташ дIалувцари бахьан долаш.

Из дагада доагIар митинга доакъашхошта, цу даькъе Н. Ходовна, Ю. Запоевна, В. Коняхина, Р. Тотровна, къамий юкъмоттига хьакъехьа дукха а ка ца йоалаш а йоазош деш долча «Дарьял» яхача журнала редактора, кхычарна, Бакъдар аьлча, эггара дикагIа ка йоалаш дар Б. Богатырева даьча къамаьла текст Iойийшача ВЛКСМ Орджоникидзевски горкома хьалхарча секретара Э. Бугулова даь къамаьл, из бахьан долаш цунна барнал ала а мегаргдолаш.

1 июне «Социалистическая Осетия» яхача газето юха а яздаьд ерригроссийски съезде Б. Богатырева даьча къамаьлах лаьца. ХIанз IотIаваьккхав исторически Iилмай кандидат, СОГУ доцент А. Глушков. Ший «Деша хьакъехьарча уйлашка» газет дешараш тешабу авторо Съездера ерригa отчеташ ше ешаш хиларах, тIаккха дIахо дIаьхха а ка ца йоалаш а дувц Б. Богатырева къамаьло сатем боабаьча Iилманхочо - историка, цудухьа, йоах цо, «цунца къамаьл доладе лаьрхIад ше». Авторо Б. Богатырев бехке ву цо «нохчий халкъах башха доттагIалца доаца къамаьл даьд» яхаш, тIаккха ше дувцар бакъдеш В. Богатырева дешаш доаладу: «тхо (в. аь. гIалгIай — А. Г.) низагIа дIатехад тхоай вежарех — нохчех». ТIаккха дIахо А. Глушкова доашх уж дешаш: «Иштта лора ца луш аьннача дешаца бохам бе тарлу вокх халкъа», цу тайпарча «вошалах» йIовхале юхе йисац».

Iилмахочоа - историка дагадохийтаргда вай гIалгIайи нохчийи вIашагIтохар, белггала, низагIа даь хIама хилар. Сигалерча седкъа тIара венар мара хургвац тахан нахага, шоаш раьза, боацца-шехьа а раьза да тхо оалийташ йола «шоай мукъагIара» кампанеш. Сталина мишта вIашагIийхкай ца ховш. Нагахьа санна, къувсача деша маIан А. Глушковна ца хой, вай кийча да гIалгIай халкъен укх тIеххьарча ши бIаьн ах бIаьн шера цун лаьтташ дIалувцарен историна духтIавалара цунна новкъостал де.

ХIаьта «нохчий халкъах доттагIалца доацаш даьча къамалах» лаьца аьлча, укхаза хьалах кхета гаьна ва А. Глушков. Кхыметтел велавала догдоагIа Къулбаседа ХIирийчерча Iилмахочо нохчий селлара йоакхо еш хилар дагадехача. ХIаьта, нагахьа санна, цIенхаштта аьлча, гIалгIаштен нохчаштен юкъера гIулакхаш цIаккха а хиннадац е дIахо йодача хана цIаккха хург а дац хIирашен гIала - гIазкхашен йоакхо е езаш! Из дицде дагIац!

«Вай эгIазал а кхайкаеш харцахьа лоархIа гIалгIашца, нохчашца, вай мехкарча кхыча халкъашца лелаяьча репрессешца дувзаденна низаш тIалоаттадаь - политика», — язду А. Глушкова, тIаккха дIахо а: «Вайна а халахет уж саготонаш, мехках баьхача метте тIаэтта халонаш мел лайначарга иштта балех гIайгIен кхаьча». ГIалгIай тешац цу дешаех. Мишта тешаргва царех, нагахьа санна хIанзалца хьа цхьаь цаI хIире гIалгIай цIагIара дIаваха ца хилча? Тамашийна «вежарий доттагIал» да хIираша гIалгIашца леладер.

1957 шере а гуржий дIабахаб, пхьуй дIабахаб, украинцаш дIабахаб, гIалагIазкхий дIабахаб гIалгIай юрташкара, хIаьта хIирашта цхьаккха дича а къасталац наьха рузкъах, цIенах, юртах.

Дагестанцаша, бокхъала а дика гIулакх хьахьекхад — мехках баьхача хиннача нохчашта-аьккхашта юха дIалу цар юрташ, цIенош, цар даьхе. Цар даьр де тарo йолаш ба хIирий а, тIаккха дIабаргба Кавказера кхоххкам. Къулбаседен ХIирийчене лелача гIулакхашка ладийгIача гуш дац, хIирий Дагестано даьр морг де дагIа хилар.

А. Глушков чIоагIа сагота ва ерригa факташи цифраши документашца бакъданза дарг ца хилара. Б. Богатыревга оалачох язду А. Глушкова: «МоллагIчун а гож агаргболаш унзара цифраш я Iа йоалаяьраш. Уж тайпа цифраш иштa йоалаеш хилац. Царна документаш ца хилча даргдац».

Iилмахочоа - историкана дIахайта дIаях аз, из къизал нохчашта тIаоттаьй лоаман юрта Хайбахе. Историка хайтар духьа дIахо аргда вай. 1944 шера феврале боккхагIчарца цхьана боагабаьб хIаьтта шола баь хинна ГаевгIар Хьасани Хьусени, юртсовета председатела Батукаев Абухьажий йиIиг Тоита.

Документаш бокъонца довза безам бале Iилмахочоа - историкана А. Глушковна деша могаду вай «Инарал Слепцов» яха книжка, 1989 шера 24 августе араьаьнна «Комсомольское племя» яха газет («ЦIеша йиза Хайбаха йокъ». «Инквизиция» оагIув 6—7), «ГIалгIай дош» яхача газета №№ 2, 3, 4, 5. Нагахьа санна уж хIамаш а кхоачам боацаш дале, вай кийча да цIаьхка а документашца, цифрашца, факташца новкъостал де.

ТIаккха Iилмахочун - исторнка А. Глушкова Б. Богатырева даьча къамаьлах лаьца хаттараш де дезаргдац цун шийга экзаменаш дIалуш йолча студенткагара (гIалгIай къамах йолча) Долгиевагара новкъостал дехаш. Цул тIехьагIа студенткаца хиннача «фундаментальни» къамаьла тIа а дегIа, преподавателa А. Глушкова, юххера а, йоах: «Иштта тувладаьл гIалгIай халкъ меттел, РСФСР Лакхехьарча Совета депутаташ а, вай мехка халкъаш, вай доттагIий, вешта доазол дехьара доттагIий боацараш а». А. Глушкова хIара дешах хийцца хьаетталу патриотизма хьаж, цудухьа тамаш я застоя замалахьарча патриота доцента Глушкова гIалгIай студенткага Долгиевага укх тайпара вIалла а чоалхане доаца хаттараш ца дар:

— ХIирий леткъ, шоаш низагIа Iоховшабаьб гIалгIай юрташка, яхаш. Фуд шоай кхуврчашка юха чубаха царна новкъарле еш дар?

— Шоай юрт, шоай ков доацаш диса Кавказе алхха цаI мара доаца халкъ хIана хиннад хIирий?

— Iилмахой - историкаш ба яхаш болча Джикаевас, Кулова, Газзаева, кхычар хIана яьхад гIалгIаехи нохчехи «бандитски халкъаш да», тIаккха хIирий цу Iилмахоех ала мегаргдий догуйла цIена долаш нах ба?».

Малаш ба Орджоникидзе хIанзарча територе тIа цига эрсийи царна тIеххьа хIирийи бахкалехьа баьхараш?».

1990 шера 7 апреле хиннача Къ ХI АССР хIирийи гIала-гIазкхийи митинге г. Орджоникидзе вахача гIалгIачо Ахильгов Мухьмада шийга дош оалийталга дийхача кхыметтел цунга къамаьл а мича дайтад хIирашха болча «вежараша». Цу тайпара «интернационализм» мишта доархI студенткас Долгиевас?

Хьашт мелд а дувца йиш яр цу тайпара хIирашен шоашта меттел хIираша сцена тIа боахача эрсашен жоп дала ца тугаш дола хаттараш.

Тахан хIирий гIозараша митингашка хIана кхайкаю нохчашта, гIалгIашта, балкхарошта, къоаршошта, кхыча халкъашта геноцид яь йола акцеш кийчъяр духьа лаьрхха вIашагIъехка хинна ГПУ — НКВД — МГБ — КГБ-ера фальшивкаш?

Из а да законагIа доацаш дIалаьца гIалгIай даьхе шоашка йита гIертилга.

Историкага А. Глушковга хоам бу аз, Нохч-ГIалгIай територе тIа лийннай, укхаза бахача нахах вIашагIъехка хиннай яхаш ювцаш йолча бандаех йола гуччахьара харцо вай деношка ХIирашкахьара араьнна хиларах. Цу харцон автор ва АПН собкор Орджоникидзера Гутнов Владимир.

Деша маIанах кхетанза болчарна лаьрхIа хоам бу вай, Сийлахь - боккха Даймехка тIом латтача хана вай республике чукхессавар десантникех 76 саг. Царех вийъ лаьрхIа ена задании кхоачашъеш виъ чекист хиннав, республике баьхача нахах 14 саг а царех цаI гIалгIа а хиннав. Вож бараш кхыча республикашкара хиннаб. Хьачукхайсача моастагIий агенташта юкъера 23 саг хIирий къамах бола нах хиннаб, гIалгIай мотт дика ховш. ХIанзчул тIехьагIа вай ха дезаш да Береи цун кликои из сендухьа леладаьд.

Историкаш боацараштa а дика ховш ма дий НКВД бIу Вере нохчийи гIалгIайи Iобахьийта кийчбаь хиннилга.

Берена, суд еча хана СССР Лакхехьарча суда ЛаьрхIа йолча судебни присутстве Председателa маршала Конева хьаттад цунга: «Хьай мукъагIа 120 эзар саг совгIа НКВД бIу хилча, Кавказ лорае оттабе хIана беннабац Iа уж?».

Вере жоп деннад: «ХьалхагIа аьннадац аз, Кавказа оборона чIоагIъяра НКВД бIу айса хIана беннабац. ГIулакх мишта дар аьлча, Iобахьийта лерхIаш бар нохчийи гIалгIайи».

Вайна магарра, цхьа гIалгIа юкъе волаш хиннача 76 десантника духьала оттабе лаьрхIа лелабаьб-кх Вере 120 эзар чекисташ. Боккъалдар аьлча, Молотовс «эхьах хIама тIадоацар» аьнна волча Вере из план кийчъяьй белггаларча гIозарашца айхха гIулакхаш а леладеш. ГIалгIай кашмашкара кхихьача чуртех гIалгIай юрта дача хьалъе сенна йийзай. Историка Глушкова таро я тахан шоайцига ХIирашкахьа из нйрча болх бIаргаго а, нагахьа санна ше эрсий интеллигент вале, из новкъа хила а.

ТIехьа тIайоагIача хана ХIирашкахьа довза йиш хургья цига кхы а дегазагIа хетаргдола, нохчашта, къаьстта а гIалгIашта духьала Къулбаседен ХIирийчен дуккхача кулгалхоша леладаь нйрча гIулакхаш дувцаш дола документаш, нагахьа санна хIирий гIозараша кхыметтел шоай халкъа духьала а леладаьча гIулакхий деррига во цар дIатIаэца ца туге.

ХIаьта РСФСР халкъа депутата Б. Богатырева даьча къамаьлах лаьца аьлча, из сов кIаьда да. Вай халкъа лайнача балех эзарлагIа дакъа а аьннадац цо.

Юххера а чакхвоалаш лоацца дувца безам бар са гIалгIай пачча-хьалкхел юхаметтаоттадарца дувзаденнача цхьадолча хIамаех.

СССР Лакхехьарча Совета Деклараце положенешка хьежжа законагIа доагIаш дола гIулакхаш чакхдаханза даргдац, гIалгIашкара територешдIа а йоахаш гIалгIашта репресси яь акташ Сталин волча хана чIоагIъяь долча Къулбаседа Кавказа автономни республикай, РСФСР, СССР Конституцей ерригa статьяш дIаяханза яргъяц:

Репрессированни хиннача халкъий автономеш юхаметтаоттаьяр яхаш доазонаш хувцар хилац;

Репрессированни хиннача халкъашка хIанз дола хьал лоаттадар — из да керда тIанйца законаш телхадар;

Къулбаседа Кавказа краяшка, областашка автономни республикашка керда политически структураш оттаеш дола РСФСР-ен СССР-ен Законаш тIаэцанза даргдац керда пачча-хьалкхел — г. Орджоникидзе столица а йолаш исторически нийсденнача доазонашка ГIалгIай АССР — хьахила езаш хилар теркал а деш;

ГIалгIай халкъа 2 съезда Резолюце 2 пунктага хьежжа а СССР Лакхехьарча Совета Комиссе яь выводаш теркалъеш а йола гIалгIай пачча-хьалкхел юхаметтаоттадарах йола Законопроект кийчъянза яргъяц укх гарггарча хана РСФСР Лакхехьарча Совете из ювцаргйолаш;

Законопроект кийчъеча ханна кийчъе еза ГIалгIай АССР экономически кIийлен концепцеш, тIехьагIа реабилитирующи лардашка хьежжа уж вIаштIехьа а йоахаргйолаш;

1944 шера 23 феврале Казахстанеи Киргизеи гIалгIай Iобахьийтарца дувзаденна царна хинна материальни моральни зе хьатокхаргдола порядоки структуреи белгалъе еза;

Материальни моральни зе хьатокхилга РСФСР правительствага лургйолча искашка хьежжа лоархIалда, нагахьа санна 1990 шерарча Россе правительства, 1944 шерарча правительства тIехьале ший бокъонагIа шийга кхоачар а лоархIаш ше из дош къоаста ца дой;

ГIалгIай дош, законагIа доацаш дIалийцача гIалгIай лаьтташка баха Iоховшабаьча наьха хьашташка хьежжа къоастаде дезаш хилар а лаьрхIа, дувцилга законагIа доацаш лархIа деза, хIана аьлча из иштта дувца оттадар духьала да 1989 шера 14 ноябрерча СССР Лакхехьарча Совета Деклараце 6-ча пункта;

ДIа-хьа лелаш а ца лелаш а хинна гIалгIай гIирсаш РСФСР правительства 1944 шера царех мах ца боаккхаш хIирашта дIаденна хиларах гIалгIашта хинна материальни моральни зе бахьан долаш бизза бехктокхам РСФСР правительствана тIабуж.

Шоай гIирсех гIалгIаша хIирашта, мичча бесса бенна а, мах балар духьала да СССР Лакхехьарча Совета Декларацена, сага бокъоний Ерригъюкъарча декларацена, СССР-ен РСФСР-ен Конституцешта;

1991 шера 1 январь хьатIакхачалехьа къоастадаь даха дева г. Орджоникидзе столица а йолаш, исторически нийсденнача доазонашка, гласноста, демократе, праворп пачча-хьалкхен принципий ларда тIа Нохч-ГIалгIай АССР хьаярца дувзаденна дола деррига организационни дешаш.

Иштта да, сона хетачох, дуккха ха хьалхагIа денз гIетта гIалгIай дош къоастадара цхьадола наькъаш. Кхыдар вайна диллaдац.

КОСТОЕВ Беслан, ГIалгIай автономи юха меттаоттаяра Оргкомитета председатела заместитель.

Тхога язду

БАРКАЛ ГАЗЕТА!

31 мае «Сердало» газета тIа араьлар «Аз яхар мара хургдац» яха статья.

Оаха, Малгобекски горисполкома культура отдела болхлоша, дег тIара баркал оал газета а, къаьстта шун корреспондента а, из статья язъярах.

ЧIоагIа хала да цхьан статья тIа оаха лайна халонаш хоарцонаш хьахьокха. ХIаьта а журналиста вIаштIехьдаьлар культура отделе цхьаккха нийсхо ца хилар хьахьокха. Оаха массане чIоагIа сатувс цу статьяс тха района а республика а кулгалхой теркам тIаозаргхилaрга.

Тхоай коллектива цIерагIа дIайха баркал оал оаха новкъоста Картоева М. Цу моча журналисташа сий доаккхаргда «Сердало» газета а, перестройка еча новкъостал а дергда.

Культура болхлой: Илиева, Яндиева, Мамилова, Сачаева, Евлоева, Чантиева, Арсамакова, Хозиева, Даурбекова, Белхароева, Сидакова, Медов, Мачулина.

ЙОАКХО ЙОАЦАШ ВИСАВ

Берригача вайнаха санна дукха халонаш Iайшай аз Сталина а цунна гонахьарча гIозара а IотIкъам ловш, «сийлахь - йоккхача» эксперименташка дакъа лоацаш. Юххера а мехках кхийтача МагIалбикера цIенош а нийца ваха хайра со. Цу хана цох къаьнара город алацар, укхаза токхамаш хургда аьнна сага дагадацар.

Эггара хьалха сай фусам кхерамеча хьале йолга аз кхетадир кхо шу хьалха. Лелха доладелар пенаш, лард, хийрадаьлар уйнаш.

Ссуда а даькиха, керда цIенош хьал ца дича гIулакх талхаргдолга кхетадир аз. Цудухьа лоаллаха уллача Долакоа лаьттан чIегилг а нийца (цигаоа хьабаьннаб са дай), горисполкома кулгалхошта тIавахар со. Ссуда изде хала хина, из хьазда эттача дика байзаш сона бюрократе из. Хьаяздаьхна ссудах пхелагIа дакъа хьаделар сона. Из а чекашца... Малав уж согаоа дIаэца сихвенна вагIар? Харцахьарча а бакъахьарча а наькъашца уж ахчах хийца а хийна, гIишлон материалаш вIаштIехьъяьхар аз. Хьаденнар кхоачаделар. ДIахо болх бара ахча эшар, цхьабакъда, хIара дийнахьа сбербанке уххаше, сайна хьаяздаь ссуда хьалац сона. Тайп-тайпара бахьанаш доах.

Ткъаь дийтта шу да аз моттигерча бурув деттара балхий управлене, монтер волаш болх бу. Айса керда фусам хьалйолаьча лаьтта Iоттае тишъенна вагончик язъе аьнна тхоай начальника С. А. Темираевна тIавахар со. «Яц», — иштта дар жоп. Керда дачаш хьалъеш боахкача хьакимашта йолаш я, хIаьта хIанз-хIанз тхов тIакхетар кхераш бус наб ца еш лелача сона а са дезала а йоацаш я. Мишта кхетаде дезаш хIама да из?

Со латкъаргвацар, нагахьа санна аз санна бала озаш цаI-шиъ мара вецаре. Шортта ба дог деха, йоакхо йоацаш бисараш.

ИСИЕВ Нурдин, чIьвнарча МагIалбике А. Шерипова уллица № 9 йолча цIагIа вах.

«Фусам-2000»

Дош аьннача ца хилча...

цIеношдеча комбинате из нийсденнача тайпара, эггара дикагIеи нийсагIеи йола проекташ а, хилча дика хетар мара кхы пайда хьа ца боалаш, каьхата тIа юс. Из бокъонца иштта долга ховргда «Чечингстрой» яхача производственни гIишлон-монтажни объединене чуйоагIача ДСК эттача производственни хьалага хьежача. Шу хьадоладелча денз дIабахача укх тIеххьарча пхе бетта гIишлонхоша кхыметтел кхоалагIа дакъа а чуIе цIенош эксплуатаце дIаденнадац цу юкъа дIадала лаьрхIа хиннача дерригача чуIача цIеноех.

ХIанз гIишлой подразделенешка цIаккха а ца хувцаеннача тайпара дукха хувцалу балхаш тIара кадраш. ГIишлоний коллективашка нагахьа вIашагIтохалац эшшача боарамера болхлой.

Цхьаькха а да «тIехкех» лёта цхьа лазар. Из бахьан долаш гIишлонхой хьалхагIа а хиннаб, хIанз а ба гIишлон материалаш цIаккха а ца тоъаш. ТIаккха, газет дешачо IолоархIаргда-кх из — план 100 процент гIишлонхоша кхоачаш мишта ергья, нагахьа санна гIишлошъяра программа, эггара дикагIа йича а, 30 процент мара Iалашъеш ца хилча?

Вешта, хIанз ала-м йиш я: вогIа йола ханаш яьхкай гIишлонхошка. Даькха алапи дIа ца луш массехк бутт боаккх болхлоша, нах раьза бац, митингаш ю цар, безача маьха ха зехьа йоаю. Масала, ДСК цIеношдеча массехк моттиге со хиннача дийнахьа, цига чIоаггIа гIараш айяь митингаш еш бар шоашта леладер кIордадаь болхлой. Шоаш хьанала къахьегаш даьккха шоай алапи хьада йоахар цар. Цхьабакъда, алапи доацаш дар, хIаьта болхлой гадаккха дезаш йолча профсоюзаша, администрацегахьа а яьнна, къамаргаш даьръяллалца цIогIарч деттар цу митингашка, укхаза гулденна ца а латташ, шоай балхашта дIатIагIо яхаш профсоюза членашка кхайкаш.

Бакъдар аьлча, хала, меца ханаш я гIишлонхошта тIаэттараш. ХIаьта а, фуннагIа моллагIа даь а... ГIишлонхой шоаш а цар кулгалхой а мелла бенна а тохабеннабаларе, цхьа бахьан а уж оарцагIбаьннабаларе, цар гIулакхаш дуккха а дикагIа хургдар тахан. Из аз бокъонца дог тийша а волаш ях, хIаьта масалца дIа а гойтаргда.

Ер шу хьадолалуча юххье КПСС обкома инициативагIа республикана чухьа совцабаьбар хьалхагIа сезонни балхаш де кхычахьа дIаухаш хинна «шабашникаш». Кхетадеш мадарра, цу гIулакха цар материальни безам тIаэзабар. уж материально-технически дика IалашбергIа аьнна дош деннадар. Цул тIехьагIа денз массехк бутт баьннаб, хьалхара итогаш е еза ха хьатIаэттай. ХIаьта хIанз ма дог деладеш а яц уж.

Белгалдаьнна хIама да, гIишлошъеча организацей администраце, коллективни договораца чIоагI а даь, ше деннача деша цхьаккха оагIув кхоачаш ца яр. Иштта администраце дош деннадар шабашникашта ханна чуIе моттиг а хулийтаргья, менгеш, тIакIал яхка хIамаш а хулийтаргья, кхы мел эшар а хулийтаргда аьнна. ЧуIеча моттига меттел — цхаралъяьнна тиша вагончикаш, менгешта меттел — мукхдаь тиша аьшк, тIакIалъюллача хIаманна меттел — пахашкаш. кхыметтел продукташтен мIад йоахача средствaштен талонаш а ца ялар.

Геттара воча хьал тIа да гIулакх гIишлой материалашца Iалашбара. Масала, Санаева кулгалдеш йола Шатоера бригада кооперативни шиаш цIеношта отделка еш я. Сатессача денз боад боллалца а кхыметтел мукъача деношка а болх бе кийча бола нах бIарчча денош - бийсаш а цхьайолча хана кIираш а даха дезаш хул хьаде хIама доацаш багIаш.

Дукха ха йоацаш иштта нийсделар из растворобетонни узел болх ца беш сацарах, цул тIехьагIа гипс ца тоъарах яьгIар бригада болх ца беш, иштта уйжамо кхоачамбоацараш нийслу хIара денна.

Санаева бригадана кулгалдеш вола прораб из коллектив хоастаяь вала ца могаш ва — болх дика бу яхаш. цхьабакъда, чIоагIа хала а хеташ йоах цо: кастта къаста везаргва цу бригадацара.

Хетт аз: — ХIана?

ХIана аьлча, 30 июне объект, йисте а яьккха, дIаяла езаш я бригада. ХIаьта из дIаялла еза ха тIехъяьлча, коллектива кисана наьха санна хIама кхетаргья. Шабашникаш Iийне Iохайша багIа Iема нах бац, нагахьа санна объект цар шоашта дIатIалаьцаяле, массаза а яхар мо, ханал хьалха из дIаяла езаш ба уж.

Цхьаькха укх тайпара хьал а да этта. Санаева бригаде меттел, иззамо йолча массехк кхыча коллективе а. Уж ерригаш а, нагахьа санна хьал кхы дикагIча оагIорахьа тоа ца лой, ДСК-ацара договор хоада а даь, Россе кхыча регионашка а Дальни Востоке а дIаяха дага я.

Комбинато гIишлош яйтача моттигашка кхы цхьаькха цхьа во хIама а да сатоха мегаргдоацаш — Iалаьмате дукха лечкъаю гIишлой материалаш, деш къоалаш да. Масала, со цига дIакхачале хьалхагIа дIаоттаяь лаьтта корий пхи рама йихьаяр лочкъаяь шоай санагIаш а тIехьа.

Хаьхо, оалаш мадарра, сихха ший кулгаш а дила, цу сахьате заявлени а енна балхара дIаваьннав. Администраце цунна де доагIар хIана даьдац, прораба хаьхо мара кхы саг вац уж йихьар яххаше а.

Цул совгIа, ДСК начальника декхараш кхоачашдеш вола нов. Цугаев кхы а чIоагIагIа бехке ве йиш йолаш я редакции е мугIараш яздеш вари. Массехк дийнахьа шийна тIехьа леладир цо тха болхло кхоанеи кхонеи яхаш ханаш а ехкаш. специалисташ хьагул а баь, царца дага а ваьнна, жоп дайтаргда ше редакце оттадаьча хаттараш та яхаш. ТIаккха хабарех ше кIалхара воалалургвоацилга а хайна, вIалла духьала ва а ца тугаш сецар.

Иштта да хьона, новкъост Цугаев, шун коллективана тIакхолладенна хала хьал — хьай декхараш Iа кхоачаш ца дарах хьахинна хIама. «Чечингстрой» яхача ПСМО кулгалхоша иззамо йолча бехктокхамеча моттигашка балхаш тIа хьежабеш бола нах цар гIулакхашка а хьежа ахийта безар, хабарех тийша ца а ухийташ.

А. САДУЛАЕВ, тха спец. корр.

Йоазонхочох дола дош

ГIАЛА ЯЬР

Укх шера июнь бетта 15-ча дийнахьа 80 шу дизад гIорваьнна вола гIалгIай йоазонхо Базоркин Муртаза Идрис ваь. Сийлахьа никъ ба йоазонхочо бер. Къаман дIадахари хургдари вIашагIхотта юкъ-моттиг я цун вахара кхел. ГIалгIайче мел волча сага гIоза цIей да тахан из ваь ди. Из везву мехко. Цо безбаьча мехко!

Лоа улла лоамий бовхьаш,
дуне кхеллача хьане
кегаенна, сигала яха ягIа
йоккхий моакхаза чхараш,
листа, къора хьунаш,
кхехкаш мо кIеж тувса, сувса зовне шовдаш,
даьгIенаш — зизаша селаIадарч дахка —
тайп-тайпарча баьций хьажаша садукъа,
тIаккха кура саг, —
кортамукъле, сий, доттагIал бахьан
вала кийча вола —
из шедар а Кукале хана денца
халкъа багахбувцамца
оаламий мохк оалаш да,
цIи я цун — Кавказ!
Дукхача меттайла да укхаза наьха лер,
дукхача къамий вошал дах укхаза.
Мичара, маца е сенна даьхкад уж?
Жоп лыц цхьанне а. Вешта,
дилла а даьха хила мегаций уж укхаза?
Нохчий лоамашка цхьа Сийна Iам ба,
седкъийн бутти лувч цу чу бийсашка,
маьлха цIе цIаьскар—ди оттача хана.
Цун хи бухе дахад вай даьй сибатий сурташ.
Цун бердий оагашка
Iилманхошта кораяьй
хьалхарча наьха пхьа-моттиг...
Селахаьштито лотабаьча кхувроча юхе
бIаьшерий боадонех лоацаденна латтийсад
цар бIалгIаха Iиндаргlаш...
Фу дайнад царна?
Мишта хургда хийттад
шоай тIехьений вахар?
Жоп дац. Инстхилац уж. ДIадахачох
хетар е моттар мара дувца йиш яц.
Из дар тхьо эзар шу хьалха!
Вай даьй хинна хила мегаций уж?
Кавказе пхьан хана баьхарий цIераш
дуненна йитараш, йовзийтараш ба
Страбон, Плиний, Моисей Хоренски.
Кхаь эзар шерий декха юкъера
хьакъедай, хьалъяьннай вай халкъий цIераш.
Дукха ха-зама я лоамаш вай доалахьа дола,
вай даьй ба хьалъяьраш ахкенаш тIара вIовнаш,
босенашка дагIа малхара кашамаш.
Меттаза ба бейнараш... Алхха
цар гIалий пенаш тIа дитача кулгий лораша,
айлама болам хьахьокхача маьлха тхьамагIо
е элгаций моарталех йоахкача хьагIарчий муIаша
дувц вайна цар дог-са... Амма
цхьаькха а теш ва цар вахара — мотт!
Даим а дийна бола, даим а къона бола,
талхар фуд ца хов,
моастагIчоа мутIахьа ца хула,
вай къаман шира, бIаьхий мотт!
Цунна чу бах вай
дIадахачох бола дагалоацам,
фаьрахьазилга мукъам.
Цо бувц вайна Тейшабайнех бола тарам,
Чингиза вийний воIах Батех бола оалам,
АстагIча Тиймарца лелабаь тIом —
деррига дуне даьккхача —
вай Лоамо яккха ца мегаьча...
Метто дийцар сона, мел хала хиннад вай даьшта,
мел дукха денали мукъленцара безами
ийшад царна вай вахар дIаьхде
вай ханага кхаччалца. ХIаьта а
йоазув доаца халкъ меттаза долаш санна да.
Ишта хиннад из дуче кхеллача хьане
таханарча вай заманга кхаччалца —
прогресс котъяьннача заманга.
Уйла сийрда я хIанз, догдоахилге я.
Кхы тахан денца хургьяц вай халкъа къайле.
ХургIолча ханашта даха дусаргда
хатараш, толараш, безамаш.
Заман белгало кхы я.
Вахар да кхы тайпа.
КIирвенна хьежачоа дукха го диллад.
ЛадогIа ховчунца замаша къамаьл ду.
Са вахар дIаьхдир боккхача наха —
селханарча денга кхийлар цар со.
Кхоанарча денга долхаш да вай пхьана,
тIехьа тIабоагIачарна е дувцар а дита —
боадонах халкъ арадаларх дола.

Иштта волалу сийлахьа говзанча ший кхоллама гIала йотта: кхера тIа кхера буллаш санна, дешаца дош дувзаш, мугIарах мугI хотташ, чаккхе йоачача урхенагIа азалера абаде вода из. Малхага кхача езаш я цун илдара гIала, хIана аьлча, малхага кхача гIийртад ше хьакхеллача гIоне, малхага-сердалга кхача гIерт хIанз а из ваь цун турпала халкъ.

Эзараш шераш бIаьха ба йоазонхочун дагалоацам. Ший хана теш хинна Iац из, хиннача замай, хургIолча замай ханархо ва. Бейначар къайле цIенъю цо, бергболчар ага теркаду. Цунна ха диллад, адамий мотт меттел, Iалама мотт а. Цун кхоллама накха буаш хьалкхув керда ноахалаш.

ГIалгIай кагий нахи мехкарий, шоана яйзай хIанз Мохк яхача, Мотт яхача, Мукъле яхача гIозача дешай морзо. ЗIирг хийцад цо шун дегашка, кастта хи хургба цох лакха, сом луртба цо беркате. Даькъала хургья шун кхоане.

ГIалгIай мохк санна, боча а хьамсара а я тахан хIара гIалгIачоа йоазонхочун цIи. Цунца ю вай куралаш, цунца ду вай доккхалаш, цунца буст вай воай къаман сакхетам, цунца дувз вай воай селханара, таханара, кхоанара денош, из я вай дега уйла, нигата нийса къулбехье, вахара наькъа хьалхе...

Бийса баьдегIа мел я сийрдагIа хет сигалара седкъий. Уж вайна гу. Бакъда, вай дагакхаба деза — бийсах ди хилча а — сигала седкъий сийрда доагалга. Уж цIаккха а довц. Уж даим а дага кхелла да. Седкъа ба малх а. Из хов, дицдац кхетама лахаленга кхаьчача къамо.

Истара муIаш тIа латтац кхолламхочун дега Iа латт маьлха дуне. Дог аьгача — аг из, дог иккхача — эккхаргда. Кхоллам боацача вахар дац... ГIалаш е денад вай къам лаьтта, сигала кхоача лакха гIалаш. Малхацара безам хинна Iац из, малхацара бувзам а ба. Из низ хоалуш, холуш, ший сица фаралбеш хила веза тахан хIара ше гIалгIа лоархIар

Кхера тIа кхера буллаш санна, деша тIа дош дуллаш, малхага вода сийлахьа говзанча. Цун халкъа никъ ба из... КIаьд ма лулда вай цу новкъа, тешаме хилда вай цу наькъа, маьрша-могаш, даькъала хилва вай никъ хьехар!

ХЬОАШАЛНАЬКЪАН Т. Iаьла,
поэт, Нохч - ГIалгIай йоазонхой Союза литературни консультант.

Перестройка наькъагIа

КХОАНЕН УЙЛА ЕШ

Хьалха санна, укх шера а дика толамаш доахаш къахьегаш я Надтеречни районерча «Гвардейский» яхача совхоза коллектив. Масала, дулха лаьрхIа доахан кхоабача цу совхозе дIабахача пхе бетта планал совгIа 300 тонн дулх дIачуденнад. Цунца цар нийс бетта план кхоачашьяьй. Соахкара шу а 2 миллион сом пайда беш чаккхдаьккхар цу коллективо. Иштта дика ка йоалаш къахьегаш дола боахамаш дукха дац вай республике. Коллектив 1982 шера денз арендин подрядагIа болх беш я. Масала, совхозера деррига жа леладеш я Насуханов Хизира кулгалду бригада. Цун доалахьа я жена доакъар Iалашдара, царна эша Iунал дара эша техника. Иштта вIаштIехьбаьнкхаб доахан леладеча Чикаев Iаьлий бригада болх а. Совхоза кулгалхой декхар латт царна эшар-доацар Iалашдарах, болхлой йоакхо ярах. ХIаьта цар из декхар дика кхоачаш а ду. Керттера теркам тIаухийт наьха социальни хьаштий йоакхо яра. Цох дукхагIа дувцаргда аз.

Совхоз тIанйцача декхарех шера 800 кв. метр цIенош хьалде дезаш яр. Бакъда, цига духхьал хьалхарча квартале хIарадар 180 кв. метр майда йола шишша квартирни диъ цIа хьалдир. Долче, бархI дезал фусамашца Iалашбир. ХIара кватира кхоккха цIа долаш я. Цу цIеношка газ, хий диллад, ваннаш ехкай.

ШоллагIча квартале совхоза эксплуатаце дIадала кийчдеш да иштта хIарадар 180 кв. метр йола кхы а диъ цIа. Цунца цар ах шера планал совгIа хьалъергья 600 совгIа квадратни метр чуIе фусамаш. ХIаьта уж толамаш гIадвугаш да. ХIана аьлча, иштта сиха цIенош хьалде вIаштIехьдалац кхыметтел цхьайолча гIишлон организацей а. ХIаьта хьожаргда вай цу толамий бахьан сенах латт. Вай ювцача объекташка болх хозспособагIа вIаштIехьбаьккхаб. Цига къахьегаш я шиъ дезала бригада. Масала, царех ши цIа хьалдеш я итт дезалхочох латта Сугаипов Ахьъяда бригада. Цо ший болх конвейерагIа вIаштIехьбаьккхаб. МаIача наха пенаш хьалдетте тхов тIабулл, кораши наIараши дIаоттаю. ХIаьта, кхалнах пенаш хьоахаш, басар хьокхаш, кIир тохаш чакхбовл. Из берригa болх цар бIаргех саьрг кхийтача санна сиха а дика а бу. Бригада балха ди Iуйрийна пхи сахьат даьлча дIадоладале сайрийна бархI даьлча чакхдоал. Из график бригадас ше оттаьй. Иштта болх беш я вож ши цIа хьалдеш йола Мадигов Висане дезала бригада а.

Атта дац цхьа нагахьа мара мукъа ди а доацаш, 13—14 сахьата болх бе. Бакъда, совхоза директора Завгаев Ахьмада из кхета а деш, цар цIагIара йоакхонаш шийна хьатIанийцай. Масала, уж болхлой дулхара, ялатаца, баьцадаарашца Iалашбу совхозо. Иштта, цар цIагIарча доаханеи женей доакъар лоаттаду.

Цул совгIа, гIишлонхой бригадашца даьча договорах хIара цIен проектно - сметни маьхах 30 процент царна дIалу. Масала, хIара цIенга 57 эзар сом дIадода. ХIаьта цунах кхоалагIа дакъа гIишлонхошта дIалу. Долче, договор наьха дег тIара болх бе безам хургболча тайпара оттадаьд. Шоай балхах лаьца дувцаш Сугаипов Ахьъяда аьлар:

— Тха доалахьа совхоза хьаенна кранаш, бетономешалка, 2 машина я. Иштта тхона лерттIа гIишлон матерналаш лоаттаю. ХIаьта из тха балха керттердар да. ЦIагIа эшачун а тIехьа уйла е езаш дац тхо. Цудухьа, деррига ду болх дика бара, цIенош сихагIа хьалдара.

Иштта дог айденна, шоай кулгалхой дагара а болаш къахьегача гIишлонхой кхоалагIча квартале кхы а кхо цIа хьалде дага ба. ТIаккха совхозе квартираш эшаш ялх дезал мара хургбац.

Тахан, хоьш махиллара республикерча дукхача предприятей вIаштIехьдалац цу совхоза санна социальни даькъе хоалуш хувцамаш де. Цар массаза хьалхадоахача бахьанех цаI да гIишлон матерналаш ца хилар. Цудухьа аз совхоза директорага Завгаев Ахьмадага хаьттар: «Шун мишта вIаштIехьдоал массанена дифецит йола гIишлон матерналаш Iалашъе?» аьнна. Цо аьлар:

— Оаха гIишлон матерналаш Iан замалахьа кийчъю. ХIаьта царех дукхагIъяраш Iалашъю договорни кIийлен тIа. Масала, тхона гIишлон матерналаш еча предприятеша дулхах шифер, кирпишкаш тел. Укхаза баркал ала доагIа тхона ма эшша цемент лоаттаеча Чири-Юртарча завода кулгалхошта. Бакъда, цхьайола матерналаш кооперативни маьхагIа нийю оаха. Масала, ларда увттаю йоккхий блокаш, херх хьекха хьу. Нагахьа санна, тхо республика «Агропромстройга» гIолла гIишлон матерналаш хьаяйтарга хьийжадаларе, оаха цхьаккха хIама даь хургдацар.

Ахархой вахар махулла аттача дакхха гIертача совхоза кулгалхоша маьхк йотташ йола пекарни хьаяьй. ДIахо йодача хана цига маькхал совгIа арахецаргья булочни, кондитерски изделеш. Цул совгIа, совхозас укх тIеххьарча шин шера шийн низаца культура цIа хьалдаьд, 3 километр наькъ тIа асфальт биллаб. Иштта шоай чотагIа районни больницана капитальни ремонт яьй. Цунга цар дIадахийтар 70 эзар сом. ХIанз юрта бани еш латт. Цунга 200 эзар совгIа сом дIагIоргда. Цул совгIа, хинпроводан сетевой газан реконструкци яра дола дош дувцаш ба совхоза кулгалхой. ТIаккха юртарча хIара цIагIа гази хийи хургда. Бакъда, цар наьха йоакхо еча керттерча проблемах лоархI берий беш хьаяр. ХIана аьлча, берашта доал де, хьажа саг ца хиларах дукха кхалнах ба балха боацаш. Цудухьа гарггарча хана из проблема къоастае лерхI совхоза профкомо. Наьха социальни хьаштий йоакхо яра хIанзле геттара дукха хIамаш де вIаштIехьдаьннадале а, совхоза кулгалхой дIахойодача хана ахархой вахар кхы а аттача даккхара, юртара катирхой дIаухаргбоацаш социабара кхы а дуккха хIамаш де лерхIаш ба.

— Тха боахама ше кхоабаш дола доахан, жа Аргуне дулха дIачутел, — йоах А. Завгаева, — бакъда уж 120 километр гаьна дIаккхувлаш хиларах тхона доккхий зенаш хул. Мадарра аьлча, шера цунах 700—800 эзар сом зе хул. Цкъа-дале транспорт дIа-са, хехкаш. ШозлагI-дале наькъа дIадуташ а цига дIачу ца эцаш а лоаттадеш дола доахан, жа гIеллуш. Цул совгIа, уж машинаш тIа тIадоахаш дукхача наьха балха ха йоаю. Цудухьа, оаха тхоай совхозе дулхкомбинат хьае лаьрхIад. Цунца тха хIанз дIадоацаш дола ахча а цIагIа дусаргда, иштта юртарча наха болх бе кхы тIа 100 моттиг а хургъя.

Совхозера деррига сурт дайзачул тIехьагIа бIубенна ала йиш я: кхоанен уйла еш, йоагIача бесса наьха йоакхо еш хиларах доах цу барттайнача, цхьан дагара йолча коллективо иштта доккхий толамаш. ХIаьта из кхыча тайпара хила йиш я яц.

М. БАРАХОЕВ.

МЕХКДАЬТТАХОЙ ГIУЛАКХАШ

Укх шера цхьаккха бутт дIабахийтабац «Октябрьнефть» НГДУ мехкдаьттахоша шоаш тIанйца декхараш тIеххкоачаш ца деш. Цудухьа госзаказал тIех укх шера цар даьккхад 14100 тонн мехкдаьттей 26 миллиони 800 эзари кубически метр гази. ЙоагIачул дукхагIа продукци маьхалъяккхарах 60 эзар совгIа сом кходаьд производствана. Къахьегама онсарле лакхъяра пхе бетта задани пхи процент тIеххкоачашъяьй. ТIехдика лоархIа баьб скважинех пайда ийбара коэффициента заданех а.

Къаьстта дика къахьегаши яхье хадданза хьалха латташи я укхаза Асатуров Владимира кулгалдеча шоллагIча промысла коллектив, оператораш Дмитриев Станислав, Щекин Анатолий, Данилов Александр, кхыбараш.

С. ЛУКЬЯНОВ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

БЕРЛИН. 1991 шера 6 августе чIоагIа деэдеш белгалдоаккхаргда Бранденбургски коанаIарий 200 шу дизар. Цу ханале ший законни моттиг хьаллоацаргья цар керттерча хозлено — реставраци яр духьа дукха ха йоацаш тIера Iояькккхача коталон квадриго. Вовзаш волча немецки скульптора Иоганн Готфрид Шадова хьадаь из памятник кхоапа керда шу хьахул яхаш тховсара хулиганаша доходаь хиннад, цун цIаста чкъора наьха санна зе а деш. Квадригана «стационарни дарба» дергда техникан транспортен Малхбузенберлински музее ГДР-ерчеи ФРГ-ерчеи эггара говзагIа болча специалисташа.

СУРТА ТIА: хIанзарчоа льтта Iойосса йийзай Нике яхача даьла...

АДН—ТАСС сурт.

Африкански калейдоскоп

«ЯЙНА ДIАЯЬННА ХИННА» ПЛЕМЯ

Нигере гIинбухехьамалхбоалехьа, лоамаш долча цхьан моттигера кораяьй мичара яьннай ца хоаш йола, дуненца а адамашца а йоацаш бIаь шу гаргта ха яьккха племя.

«Лоаман нах», тахан царех оалаш мадарра, цу моттигашка дIабахаб дIаяха бIаьшере чакхйсалаш, цар баьччаш британски колонизатораша дIакара бигачул тIехьагIа. Тамаш йолаш хIама да, укх тIеххьарча диъ шера Нигере хьагучаяьккха, «яйна дIаяьнна хинна» племя из кхоалагIа хилар. Правительствоца дIа-хьа къамаьлаш даьчул тIехьагIа баьччаш раьза хиннаб шоаш хьабаьнначча лаьттан тIа юхабахка. Тохкамхой хIанзчул тIехьагIа Iомге езаргья «лоаман наьха» традицеши обычеши.

хьала къовсам лоаттабу зимбабвийски общество. Традиционни балха формел совнагIа — тхов кIийле йоацаш дисача жIалештеи цискаштеи Iе моттиг вIаштIехьъяккхар, выставкаш яр а къахетаме гIулакхаш чакхдахар а. — общества активисташа лаьрхIад хьатIакхувш дола ноахал оарцагIдаккха а. ДIадоладаьча цу гIулакхий вIалла дага а ца хиннача тайпара чIоагIа аьттув баьннаб, йоах Шейла Кенсетта, проект оттаьчо: «Духьал цхьан столице 56000 лекци йийшай оаха школьникашта, кIазылгаштеи псика кIоригаштеи Iунал мишта де деза, кхаба, хий моладе мишта деза, малагIа тайпа маьхий детта деза дийцад. Берашта чIоагIа гIаддаха тIанйцар уж гIулакхаш. Бокъонца йола дега дикала урокаш яр уж». Общества энтузиасташа совгIаташ а телаш викторинаш увттаю школьникашта, цудухьа тахан из дика гIулакх дIадаьржад республика дукхача городашка.

АФРИКАНКАШИ СПИДИ

1986 шера денз Африке СПИДаца къовсам лоаттабара программагIа даьча тохкамаша дагадоацар гучадаьккхад. Вирус йолаш бараштa юкъе маIача нахал шозза дукхагIа хинна хиннаб кхалнах. Цул совгIа, лаьрххIа даьча тохкамех цхьание итогаша хьахьекхал, ханаш 15 шерагара 30 шерага кхаччалца йолаш болча наха юкъе вирус лета кхалнах маIача нахал диазза дукхагIа хилар. Цун бахьан мичара хьадоагIаш да хIанз укх сахьате хьаала лоархIабац Iилманхой — цхьабарашта хетачох биологически культурнии факторашца дувзаденна хила мегаш да из.

ДЕГА ДИКАЛА УРОКАШ

Укх тIеххьарча шин шера лоархIаме эксперимент еш я хьайбашца лелаеча къизала ду-

ГЕНАРИИ ДАЬТТАЦА БОЛХ БЕШ БОЛА МОТОР

Зимбабве Республике толамца еш я дизельни двигателашта, эггара хьалхарча аргIанна тракторашта, лаьрхIача доагора меттел генарий даьттах пайда эцара эксперименташ. Мадарра аьлча, проблема къоастаяь яьннарг лархIа мегаргйолаш яр, нагахьа санна цхьа хIама доцаре: моторашка чудетташ дола даьтта геттара дика цIендаь хила деза. Специалисташа йоах: даьтта химически цIендарга мах дукха боде а, гонахьара фо бIех ца дарген массаза а доазол арахьара ийдеш дола доагор кIезгдаларген диллача, гIойленагIа да из.

Палестински восстанена ВIашагIкхийтта деча кулгалло баьча тIахьехамагIа берригa Iарбий гIайтта забастовка яьй жугаташа дIалийцача Iарбий территорешка Тель-Авиве Iарбий боабара духьала, яхаш хоам бу МЕНА агентства. Иордан яхача хин Малхбузехьарча даькъа тIареи Газереи лергIа лела вахар бокъонца юкъагIа даьккхадар, Iарбашка бола болхлой Израиле шоай балхаш тIа арадьйнабац.

Мадарра аьлча, оккупанташа массе метте комендантски сахьат дIахьийнадоллаше а, дукхагIйолча районашка дуккхача наьха протеста митингаши маршаши хилар. Дуккхача моттигашка лира латар хилар бIунца. Израильтянашта духьаларча къовсама эпицентр а хинна дIаэттай сектор Газа.

СУРТА ТIА: дорхбеннеи бала кхаьчан бола палестински кхалнах.

АП — ТАСС-а телесурт.

ЖА ЛОРГАЧА ПУНКТЕ

Ялх эзар совгIа устагIа ба Малгобекски района «Кавказ» яхача совхозе. Укх деношка даггара болх кхехкаш ба укхазарча жа лоргача пункте.

— Ерригаш а ларга езараш итт отара яр, — аьлар цу пункта кулгалхочо Дадаев Шахруддина. — Таханарчоа лерга яьннай царех нийс. ХIанз дисараш Муцагов Гилане жа да.

Цецваьккхар со цу дешаша. Де дезар ханнахьа а тIехьа ца доахаш а деш оамал йолаш ва Муцагов.

— Тха дикагIвола жаIу вай республикерча делегацеца Москве ваха ва, — йоах совхоза керттерча зоотехника Чергизов Веслана. — ХIаьта ше тIавоацаш жа лергача раьза хургвац из. Гелани цIаварга хьежаш да тхо.

Цхьабакъда, жа лоргача пункта коллектив де хIама доацаш йисаяц. Верригаш раьза а болаш укхазарча болхлоша «Малгобекнефть» НГДУ гIонна болча боахаме леладеча жена тIера «кетараш» Iояха лаьрхIар. ХIанз тIатеIIа из болх беш ба уж.

— Паччахьалкхенга тха дохкара план соахка тIеххкоачашъяьяр тха совхозо, — аьлар Дадаев Шахруддина. — Цхьаккха шеко йолаш вац со укх шера а из де вIаштIехьдаргхиларах. ХIанзлехьа складе дIадахьийтад пиь бIаь центнер гаргга тха.

Планал совгIа тха даьккхад К. Муцагов, Я. Байсагуров, Р. Исаев керте латтача бригадаша. Цар мело ца еш, шоашка аьннача ханна хьадоаладир Iулаш жа лоргача пункте, эшаш дола новкъостал дир. ТIехдика къахьийгар жа лоргаш болча Лабазанов Iусмана, Имадаев Руслана, машинкай урсаш ирдеча Н. Гамилова, Г. Федорова, А. Луценкос, кхычар.

М. КАРТОЕВ,

Нохч-ГIалгIай АССР прокуратуре

ОБЩЕСТВЕННОСТА ФУ ХЕТ?

Прокурорски надзора боарам лакхбар, законности правопорядокя чIоагIъяр — чоалханен дукха оагIош йолен декхар. Цун толам балга дуккхача даькъе бокъонаш лораеча органий гIулакхаш вай республике бахача наха тIаэцарга, наха саготдераш малагIа дешаш, гIулакхаш, хьадда хIамаш да харах тийша да.

Из теркал а деш, АССР прокуратуро 1990 шера 16 январерча «Грозненский рабочий» яхача газета тIа кепатеха араяьккхаяр «Шоана фу хет» яха пресс-анкета. Цу тIа оттадаьдар республикерча законностацеи правопорядок чIоагIъярцеи, цу даькъе прокуратура органий гIулакхашца а дувзаденна дола 30 совгIа хаттар.

Оахош даьча кхайкаралга бахача наха ладувгIаргхиларга оаха сатувсар дайнадац тха. Прокуратуре хьакхаьчай язъяь 500 совгIа анкет. Царна юкъе дакъа лаьцад ханаш а профессеш а бе-бе йолаш болча гражданаша. ХIаьта а, оттадаьча хаттарашта уйла дукхагIа тIайохийт ханна боккхагIа болча наха.

Яьча анализо хьахьекхачох, гражданий лоадама доацача даькъо наггахьа мара теркалдац правови дешаши прокуратура болхи (9%), е дой а дац нагахьа санна уж шоаех, шоай гаргарча, бовзаш - безаш болча нахах тоссаделча мара (6%).

Общества, къахьегама коллективай вахара правови дешашта, прокуратуран бокъонаш лораеча кхыча органийи балха къаьстта чIоагIа уйла тIайохийт дукхагIчар, саготду республикерча законностеи правопорядкан хьала.

Бахача наха чIоагIа бала болаш дувц зуламаща, гражданий бокъонаш, къахьегамен фусамийн законодательство телхадарца лоаттабу къовсама дешаш, дуккха кхыдараш.

Гражданашта хетачох общественни порядкана эггара кхерамегIа да кхааш ийдар, спекуляци, социалистически доалахьара хIамаш лечкъаяр, наркомани, хулиганство, корта бохо малараш мелари алкоголизми, наьха шоай доалахьара хIамаш лечкъаяр, хIама эца тика тIа баьхкараш Iехабар.

Цунца дувзаденна дукха бехкаш доах прокуратура, милице, суда органех цу зуламашца лоаттабу къовсам во вIаштIехьбаьккха хиларах, теркам дукхагIа тIабахийтача бакъахьа хет хьагучадаьхача зуламашта, бехке болча наьха бехктокхамах дола дешаш тIехьадахарах, уж дувцача хана дIахьа кIалтIа ца а доахаш, хоадамболлаш къестадараи, кадраш лерттIа хьа ца хоржаш хилара.

Анкетированн еча дакъа лаьцача берригаш а хIана бац аьнна болча гражданаша законностах, правопорядках, бокъонаш лораеча органий гIулакхех шоашта хетар аьнна ца Iеш, предложенеш а тийннай, царна хетачох, зуламашца лоаттабу къовсам тоабара, законность чIоагIъяра, прокуратура, милице, суда болх дикагIа вIаштIехьбаккхара гIо де тарлуш йола, цу тайпара предложени 900 совгIа хьакхаьчай. Царех дукхагIъярашка хьакхайкаду республике зуламашеи бокъонаш телхаеча кхыча гIулакхашеи оттадаь хьал тоаделга чIоагIа дезаш шоаш хилар. Тоъал дукха предложенеш яр прокуратуран чурча гIулакхий министерстван следственни аппарата болх тоабара, спекуляцеца, кхенза бараштa юкъе бокъонеш телхаярца, паччахьалкхени общественностен доалахьара хIамаш лечкъаярца, доал вордарца лоаттабу къовсам...

«Бохам хиннараша» а яхнийтай язъяь анкеташ. Иштта моттиг нийсъяларах пайда а эцаш, цар дувц прокуратурай милицей берригача болхлошта, ер ма вий аьнна хьадда белгалваьккха цхьаккха а воацаш, шоаш раьза ца хилар. Ишта дувцаргдац аьнна хеташ дацар тхо, кхыметтел цу тайпара Iоттараш а белггалара мах болаш я.

Анкет кийчъеча хана, тха безам хиннабар общественноста хетачун новкъосталца прокуратура балха стиль, формаш, методаш тоаяра нийсагIа дола наькъаш лаха. Тхога хьакхаьчача хоамех оаха лаьрхIа хIамаш практике накъадаргдолаш да.

Даьча хаттараша хьахьекхар, бокъонаш лораеча органий гIулакхашка хIанз укх сахьате кхоачам болаш гласность ца хилар. Зуламехи бокъонаш телхаярахи, царца къовсам лоаттабеча органий балхах хоамаш деча моттигашта юкъе керттера яраш массови информаце средстваш я (62%). ТIеххьара моттиг лоацаш дац доттагIаша, гаргарча наха, кхыметтел малаш ба ца ховча наха улицашка, очередашка дувцараш а (55%). Кхетадеш да, цу моттигашка дукхагIча даькъе факташи событеши харцахьъяьхалга, долаш долчунца массаза а нийса доагIаш ца хиннилга, законность телхаяьча цхьацайолча факташтa а бокъонаш лораеча органий болхлоша даьча гIалаташта а доацар IотIа а деттaш харц хоамаш делга. Официальни правови пропаганда белгталарча даькъе тIехьаюс, йоагIаш йола влияни яц цо общественноста хетар нийса вIаштIехьдаккхара. Цу даькъе лоадам болаш гIулакх дац правови темаех лаьца лекционни пропагандои беседаши, предприятеши организацеши юридически службай балхо дер (6%). Оттаде доагIаш оттаду республикански газетий оагIонаш тIа, радиои телевиденеи передачашка цу событей а хIаьта иштта бокъонаш лораеча органий, белггала аьлча, прокуратура балха а хьакъехьа дукхагIа дувцарах дола дош.

Белгалдоаккх, лелаш дола законодательство Iомаделга хала вIаштIехьдаьккха хилар, каст-каста хилийта деваш хилар лоархI прокуратура, МВД, суда, юстице министерства кулгалхой къахьегамхой коллективашцара вIашагIкхетараш, правови темаех йола лектореш е беседай циклаш вIаштIехьйоахилга. Духхьал дIааргда аз, коллективаша болх бечча, дешача е нах баххача моттигашка вIашгIдеттадалара моллагIа форма хьатIалаца тхоаш кийча хилар. Цхьабакъда, цу тайпара инициатива луш бац предприятей, дешара заведеней, общественни организацей кулгалхой. Нагахьа санна вIашагIкхетараш данза, закон довзийтанза е предприятешкеи организацешкеи хIаранена хар ловча дешашта гражданаш тIаэцанза баргбоацаш моттиг нийсъелча № 29-29-22 йола телефон тоха мегаргья.

Дуккхача анкеташ тIара гуш да, мадарра аьлча, гражданашта прокуратура декхараши полномочеши ца довзаш хилар. Торгови, коммунальни предприятей, министерствайи ведомствайи балха тIара кхоачамбоацараш, массаза яхар мо, прокурорски тIахьожам мела хиларах да аьнна хет царна. Из-м иштта хийттадар аьнна бехке а дац. ХIана аьлча, укх тIеххьарча ханналца прокуратура гIулакхаш, полномочеш, декхараш хьоахадеш хиннадац, цхьа кIеззигчарна мара хацар бокъонца цо дер фуд. Законо прокурора, цун помошника, следователана енна бокъонаши декхараши дIадовзийтилга сецадаьд, дийцача совнагIа лоархIаш дар, масала, атта боацача следователана къахьегамах, цун процессуальни лоIамахи бехктокхамеча миссехи. Ховш да, гласность хIанз а доазув долаш йолга, къаьстта а, юххьанца лелаеча следствена. Гучадовлийтац белггаларча юкъагIа зулам дизза хьагучадаккхара гIулакха а иштта гражданий сийи лоархIами лорадар духьа а къайлагIа леладе дезеш дола хIамаш.

Общестeана хетачун чIоагIа лоархIам а беш, хьакхаьча хоамаш хьавIашагIа а теха, республика прокуратура коллеге заседане дийцар уж. Цига тийнна предложенеши замечанеши теркал а яь, лаьрхIад, прокуратура отделий болх, проверкаш йича, уголовни дешаш техкача уж судашка дийцача хьахиннареш массови информаце средствашка шерра дувцанза дарг ца хилар. Цига оттадаьд телевиденеи радиочун гIолла, кепайоазон тIа прокуратура органийи отраслеви отделийи декхарий полномочей хьакъехьа дувца, общественноста хетараш теркал а деш балха планировани е; Городашкарчеи районашкарчеи прокурорашта тIадиллад шоаш бол - болча моттигашка бахача наха хетараш довзилга а шоай практически гIулакхашка царех пайда эцилга а.

Цу тайпара хаттараш дIахо а де лаьрхIа да тхо.

Прокуратуро баркал оал оаха оттадаьча дешашка хьнаре дакъа мел лаьцачарна, царна уйла тIа а яхийта жоп мел дайтачарна.

А. ПУШКИН,
Нохч - ГIалгIай АССР прокурор.

ШОАТТДЕН НОМЕР

КХОАНА—МЕДИЦИНСКИ БОЛХЛОЧУН ДИ

ХIара шера вай мехка дезду медицински болхлочун Ди. Халкъа унахцIено — керттера социальни декхар. Из айхха дувзаденна да гонахьарча Iалама хьалаца, вахара хьисап унахцIена хиларца, къахьегама а быта а оптимальни хьалаш ниса деладарца. ТIехьарча шерашка КПСС ЦК-ан АССР Министрий Советой тIайнйцача СССР унахцIено лораелга дегIа доаладара документаш тIа белгалъяьй цу деша хьакъехьара экономически, организационни, кадрови, Iилман проблемаш, дийцад унахцIено лораяра планироване а финансироване а система хувцара хьакъехьара дешаш.

Медицински учреждений балха критерешта юкъе эгтара хьалхарча плане латт дикала хьокхамаш, цудухьа унахочун хьашташ дувзаденна хила деза доагIIача тайпара медицински гIулакхаш делорий материальни торонаш хиларца. УнахцIено лораечарча перестройке дукха хIамаш да медицински болхлой профессионални говзал лакхъярах, тийша. СССР-е лораш, медсестраш, фельдшераш кийчбу 83 мединституте, университетски медицински факультеташа, 661 медицински училище. Тахан керттердарех дош да медицински говзала сий лакхдар.

Сабар—хьалкъал

ХЬАЛЬША ЦIА

СССР халкъа депутат Дарсигов Мувса ца вовзаш атта саг хургвац. СССР Лакхехьарча Совета член хиларах тарра, дукхагIйолча хана Москве сессешка дакъа лоацаш хул из. Керттерча дакъе къамашта юкъера гIулакхаш цхьалхадоахача болх бу цо. Бакъда, Мувсас айхха бувзам лелабу шийн мехкахошца-харжархошца. Каст-каста нахаца вIашагIхкетараш чакхдоах, цар проблемаш кIоаргагIа йовза, къестае гIерт. Цудухьа мехкахой раьза ба цунна. Укх деношка тха корреспондентаца къамаьл деш цо дийцар ше парламенте беча балхах.

— Мувса, СССР Лакхехьарча Совета къамашта юкъерча гIулакхий комитета член хиларах тарра, тхона ловра Iа оаша беча балхах дувцар.

— Вай мехка къамашта юкъера гIулакхаш чIоагIа чоалхане дийрзад. Из геттара саготдайташ да. Масала, укх тIехьарча хана метта юкъеденад «беженцаш» яха дош. ХIаьта со чувоагIача комитете геттара дукха жалобаш ух. Цар тIа дувц бе-бе халкъаш правови, конституционни бокъонаш йоацаш дахаш хиларах. Цар дIадех шоай хьакъехьа нийсхо меттаоттаяр. ХIанз а тIехьа даим бахара, шоай культурни, административни центр хьаяра къасдаьаь моттиг йоацаш лел туркаш-месхетинцаш. Вай мичча бесса дувце а, шоай автономни образованеш йоацаш ба Поволжьера немций, крымски татараш, карачаевцаш, гIалгIай. Долче, цхьаккха бокъо йоацаш миллионаш нах ба вай мехка. ХIаьта СССР Лакхехьарча Совета со чувода комитет из кхета а деш, болх беш я. Оаха дукха къахьийгад туркий - месхетинций дош къоастаде гIерташ. Ховш да, уж баьха юрташ яьсса латтилга. Бакъда, уж цига баха ховшабара гIулакх геттара чоалхане дерзадаьд цхьацца болча гуржий экстремисташа. Цар наха харцахьа информаци тел. Цхьабакъда, со теш хьашийй лоархIаш, кIалвисар хьаллоацаш долча гуржий халкъа хьалкъал котдаргхиларах, дукха бала лайна туркаш-месхетинцаш тIаэцаргхиларах.

Иштта оаха Поволжьера немций автономи хьае еза, аьнна, соцам баьб. Бакъда, укхаза деррига дош из хьаяра моттиг къоастае ца магарах латт. Немцаш шоаш хьалха баьхача Саратовски областе из хьае лерхIаш ба, хIаьта цу кIал бахараша из решени тIаэцац. Иштта со комиссеца Юкъерча Азе ваха хилар. Цига таджикаши киргизаши шоайла лаьтташ къувсаш ба. Оаха из проблема йовза гIерташ тоъал ха яьккхар. ХIанз а цу лостамагIа тIатеIIа къахьегаш да тхо. ХьаIучох, из чоалхане дош а дов-шов доацаш къоастаде вIаштIехьдаргда. Комитета корта а болаш цхьа соцам тIаэца ца могачарех да Армененей Азербайджаной юкъера гIулакх. Цкъа тхоашта могача бесса дийце эрмалой совцабу оаха, тIаккха азербайджанцаш хьалхьов, юха уж тебу, эрмалой хьалхьов. Бакъда, фуннагIа - меллагIа даь а уж доккха ши къам барта ца дуге цигара дикадар хьадаргдац.

Иштта чIоагIа ира латт гIалгIай автономи меттаоттаяра дош а. ГIалгIай халкъа цIерагIа аз дIахайтад из проблема къоастаянза яргйоацилга. Вешта аьлча, аз комитета членашка цу дерригача дешай хьакъехьа сай позици дIахойташ дIааьннад: нагахьа санна, къамаш шоайла барта дахаргдоацаш Сталина лелаьча политиках хьахиннар цIендаь вай дIа ца доаккхе, вай дувцача хозача къамаьлех хIама хургдац. Мадарра аьлча, хIара халкъа шийн хиннар дIадала деза. Из ца деш гаьнадоаккхе, гIулакх геттара ийрча дала тарлу.

— Мувса, дукха ха йоацаш вай республике хилар М. С. Горбачева тIадилларах вIашагIъелла гIалгIай халкъа дIадехарашка хьажара йола СССР Лакхехьарча Совета комисси. Хьо цун член ма вий, цудухьа ха безам бар: хIанз фу деш я из комисси, справка кийчъяь яьннайий?

— Комиссии вай долча а хинна цIаеначул тIехьагIа, цун цхьабола членаш доазол дехьа, лоархIамеча кхыча гIулакхашта командировках дIа-са бахийтар. ХIаьта берригаш вIашагIкхийттачул тIехьагIа, тха цхьа заседани хиннай. Комиссе хIара член цу деша хьакъехьа шийн позици йолаш ва. Уж шеко йоацаш, автономи меттаоттае еза, аьнна, хеташ ба. ХIанз цу хьакъехьа справка кийчъе долалуш да тхо. Со дог тийша ва, из чоалхане, цIенхаштта дош бакъдар ларде а лувцаш, къоастаде комиссе хIара члена низ кхоачаргхиларах а денал хургхиларах а.

Иштта, са ала безам бар комиссе членаш вай гIалгIай, нохчий халкъа чIоагIа раьза бар, аьнна. Цар сога йоахар: чIоагIа сабар, эхь-эздел долаш, гIулакхаца халкъ дашун дар. Иззал Iазап, бала лайна боллаше, эгIазалах, гоамалах хIама дац цар дегашка. Хоза хет новкъосташта хьалхашка мехкахоша сай юхь кIайянь. Баркал хилда царна!

— Мувса, хье депутат волча юкъа кхы малагIа наказаш кхоачашдаьд Iа?

— Аз Малгобеке «Вайнах» яха электронни промышленноста завод йиллара дош къоастадаьд. Цул совгIа, цига «Топаз» яхача объединене филиал хьаяра дош а бокъалгахьа даьккхад. Малгобекерча больница оборудовани, Вознесеновски газ чакхйоахача завода плиташ вIаштIехьъяьхай. Малгобекана 20 эзар тонн мехкдаьтта конвертируеми сомах доххка бокъо яьккхай. Иштта аз текстильнии езачен промышленноста министраш болча ваха Назрановски «Электроинструмент» заводан трикотажни фабрикан тIадисса декхар дIадаккхара а царна из бахьан долаш хьа ца яйташ соцаяь лаьтта оборудовани хьаяйтара а гIо даьд. Са вIаштIехьдаьннад бокъонаш телха а еш. балхара дIабаьха цхьацца нах юхаметтаоттабайта. Бойла диса дукха бераш долча кхалнаха квартираш ялийта, лаьтта хьакъоастадайта. Иштта кхыдола новкъостал де. ДIахо йодача хана а сайна могача тайпара харжархошта новкъостал де хьожаргва со. Нагахьа санна, оаша, харжархой са цIерагIа хьаяйтача запроса хьакъехьа цхьаккха хIама даьдеце, халаш из са ши кулг дIа ца кхоачаш йисалга. Цунца са ала безам аз из теркал ца еш а цу хьакъехьа де дезар ца деш а ютаргъяц, аьнна.

— Мувса, депутаташта «чукагдаьд», аьнна, хеташ ба цхьабола нах. Бехк ма баккхалахь, фу алапи ийду СССР халкъа депутаташа а СССР Лакхехьарча Совета членаша а?

— СССР Лакхехьарча Совета члена Москве сессешка дакъа лоацача хана хIара ден-бус луш дола пхийттапхийтта сом а тIехьа дIалаьрхIача, бетта 650 сом лу. Бакъда, цIагIа цун керттерча балхара бетта юкъера доагIа алапи а тел. ХIаьта СССР халкъа депутата бетта 200 сом тел.

— ТIеххьара хаттар: хьай харжархошка фу аргдар Iа, Мувса?

— Аз царга аргдар хIанз санна сабар, денал долаш, барт-цхьоагIо йолаш хилалаш, провокацена кара ма гIолаш, вай хьалкъал долча боккхийча наха яхар делаш. Царга ладувгIаш шо хуле, цIаккха а харцахьарча наькъ тIа гIоргдац шо. ХIаьта со теш, гIалгIай автономи меттаоттаяра ди гаьна ца хиларах.

Интервью яйцар
М. БАРАХОЕВ.

Москва — Грозный.

ВЫШЕГУРОВ МУХЬМАД.

АРГIА

Юртара арабаьлар
мурдаш...
Юртах чубеллар
замеш...
ХIаране
ши-шийн да дувхар,
хIаране
шийн метта
йовккхаргья бийса.

* * *

ХIара га —
Веннача сага маlхдаьнна дог.
Хьунаш —
Хьалха кашмаш хинна
моттигаш.
Бе-бе я гаьнаш,
Дегаш санна,
Цар дикалга, цIеналга
Хьежжа хул гаьнаш.
Цхьаяраш лакха,
Шера
Уж хьаьнна
Дегаш санна.
Цхьаяраш хоза, товш
Уж хьаьнна
Дегаш санна,
Цхьаяраш
Мерза сом луш
Шоаш хьаьннача дегаша
Мехкадаь беркат мо,
Цхьаяраш лохига —
кIотаргаш,
Питамеча дегайх
хьаьннараш,
Цхьаяраш
КIарцхалех йизза
Шоаш хьаьннача
Дегашка хьежжа.
Цхьаяраш
Дохьажах бизза
Сом болаш
Шоаш хьаьннача дегай
Тийша болх санна...
Дегаш юха а дийнлу,
Царех хул гаьнаш.
Хьу—хьалха баьхача наьха
Дегай сурт.

* * *

Ма тара я
Вайнаьха йовхьаш
Вайнаьха лаьттан,
А, вайнаьха лаьтта
Тара да
Вайнаьха йовхьашта. —
Айламан кизга чу хьеж
Сийрда сигле.

ТЕЛЕВИДЕНИ

16 ИЮНЬ

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Вай беш.
9.05 — Саг. Лаьтта. Вселенни.
10.05 — Документальни фильма премьера.
10.15 — Исланде университета хора концерт.
10.35 — Литературни Иркутск.
11.10 — «Партнер» яха коммерчески вестник.
11.40 — «Итале пхи ди» 1937—38 шш. репресси яьча итальянски дезалий кхелах.
12.25 — Коталон 45 шу дузаш. «Май бутт бар» яха художественни фильм.
14.15 — Спектр.
14.45 — Хьайбай дунен тIа.
15.45 — Политически диалогаш.
16.15 — «Предательница» яха художественни фильм. (Духхьашха, 1976 шера).
17.55 — «Лаьтта — вай юкъара цIа» яха фотоконкурс.
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — Мультфильм.
19.00 — ДIаоалий вай, дотгIайий!
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — «Счастливый случай» яха дезалий телевикторина.
22.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Англе сборни — Голланде сборни. Италера трансляци.
1.00 — ТСН.
1.15 — Футбол. Дунен чемпионат. Швеце сборни — Шотланде сборни.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.20 — «Жизнь прекрасна» яха субтитрашцара художественни фильм. (СССР-и Италии, 1980 ш.).
10.00 — Футбол. Дунен чемпионат. Австре сборни — Чехословаке сборни. 2-гIа тайм.
11.00 — Футбол. Дунен чемпионат. ФРГ сборни — Iарбий ВIашагIтехача Эмиратий сборни. 2-гIа тайм.
12.00 — Музыкальни видеоканал.
14.00 — Прогресс. Информаци. Реклама.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — Вайна магашаллин гIаролхой (нохчий меттала).
17.45 — «ЙислагIа вал» яха телефильм.
18.15 — «Дукхаеза мелодеш».
18.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Бразиле сборни — Коста-Рике сборни.
21.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
21.15 — Автоспорт. Дунен чемпионат. «Формула-1». Монте-Карлера передача.
21.45 — Коллаж.
21.50 — Пресс-клуб. Бийсанара сеанс.
00.05 — «Гибель 31 отдела» яха художественни фильм 1-рен, 2-гIен сереш.

17 ИЮНЬ

КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Спорт массарна а.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Iуррехьа.
10.00 — Даьхенна гIулакх деш.
11.00 — Iуйрийнара самукъадоаккха программа.
11.30 — Никъ берий клуб.
12.30 — Музыкальни киоск.
13.00 — «УнахцIено» яха медицински болхлой Ден хетаяь программа.
14.15 — Мультфильм.
14.20 — «Удмурдски АССР» «Италмас» яхача Паччахьалкхен иллейн халхарен ансамбла концерт.
15.00 — «Знакомый незнакомец» С. Б. Станкевич СССР халкъа депутат.
15.45 — «Юрта сахьат» яха панорама.
17.00 — «Приключения Буратино» яха берашта дола фильм. 1-рен, 2-гIен сереш.
19.15 — «Венера бIаьсти» яха йовзаш йолча симфонически
19.45 — «ТIом» яха И. Станюка цхьан цIерагIарча романах дола ялх сери йола художественни фильм. 1-ра сери. Премьера.
музыка концерт (Австри ТВ).
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — «Массехана а хургдолчун уйлащ» яха кIиранден нравственни проповедь.
21.55 — П. И. Чайковске цIерагIарча IX Дунен халкъашта юкъерча конкурсе.
22.15 — «Санъердаме яр бийса» яха 60—70-ча шерашкарча литераторий ноахалех дола художественно - публицистически фильм.
23.35 — Йовзаш йолча музыка нердадараш.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта.
8.20 — Футбол. Дунен чемпионат. Швеци сборни — Шотланде сборни. 2-гIа тайм.
8.20 — Молдаве музыкальни фольклора концерт.
10.00 — «Тайна далекого острова» яха мультфильм.
10.30 — «Дезал» яха телепрограмма.
11.30 — Никъ берий клуб (сурдопереводаца).
12.30 — «Следствием установлено...» яха субтитраш цара художественни фильм.
14.00 — «Возрождение». «Дом в Клину». П. И. Чайковский цIераца ювзаенна, Подмосковье моттигех.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — Документальни фильм.
17.20 — Кхоллама оагIонаш. Профессор Д. Д. Мальсагов. (гIалгIай меттала).
18.00 — «Орамаш» (нохчий меттала). (Юхагойтар).
18.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Ирланде сборни — Египта сборни.
21.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
21.15 — «Здравствуй, милый». ДIалоцх М. Суворова.
21.40 — Коллаж.
21.45 — Индийски кино дукха лезачарна. Киноконцерт.
22.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Бельге сборни — Уругвай сборни.

ШОАНА, БЕРАШ!

Оалхазарий дунен тIа

ЧОВКАРЧ

Ткъамаш детташ,
детташ цIогIарч,
бIенаш деш йоахк
беша човкарч.
БIаьстан юхь я,
лоа да дашаш.
ЙиIиг ягIа
абат дешаш.
Арахьож из:
беша — човкарч, —
гаьнаш къоарзъяь,
хьекхаш цIогIарч.
БIаьсти яьннай,
хет йиIига.
Боккха кхаъ хул
Цун дегилга —
бIаргаяйча
Iаьржа човкарч,
Iаьржа човкарч —
сийрда цIогIарч.

Човка (я) — грач.

ЛАСТИНГ

Гучадаьннад лай кIалхара
бIаьстинг.
Лай тIа дагIа къоарза-кера
ластинг.
БаьцовгIай ги дуаш дагIа
ластинг.
БIаьстан юхь. Хоза да чIоагIа
бIаьстинг.
Лоа даша кIаьд—Iи хьалъуха
истинг...
Хьо са мехка маьрша аха,
ластинг!

Ластинг (да) — дрозд пестрый.

ГОТАХЬАЗИЛГ

Готахьазилг, готахьазилг,
гота аха, готахьазилг,
мехка баха, готахьазилг,
ялат дIаде, готахьазилг!
Хена Iийне аркъалваьнна
улларгва со,
хьога, хьазилг, хоза хетащ,
хьежаргва со.
Гота аха, готахьазилг,
сона хьалхара.
Иллеш доахаргда аз дIаьха
хьона хьалхара.

Готахьазилг (да) — трясогузка.

АЛКХАШКАШ

Алкхашкаш
яьхкай кхашка.
Алкхашкаш
ягIа коашка.
Дошо я цар
бедаргаш.
Дото я цар
къамаргаш.
КIаьнкилг, Iа цIалг
догIа царна!
ЙиIиг, Iа цIалг
тесса царна!
БIаьсти яхьаш
яьхкай уж.
«БIаьсти», — яхаш,
ягIа уж.

Алкхашк (я) — скворец.

ЧКЪОРД

Йиэар — сийна форд.
ГIа теха хьандерг.
Туахь сигала чкъорд
лергаш шийн чIондерг.
Зовне я цун оаз,
гоза мерз санна, —
бIаьстан дегагIоз,
хозая хоз сона.
Айлу оалхазарг,
ийже хьалдода.
Баьца хIара зIирг
маьлха зIилг мо да.

Чкъорд (да) — жаворонок.

ТУШОЛКОТАМ

Тушолкотам, тушолкотам,
котам-тотам, тотам-котам.

Сийна бай ба, хьажал,
гуа тIа-м.
Араьннай кхаш тIа гота.

Йоассаеннай бежа гIота,
цу чу таьлме йюкай котам.

Котам-тотам, тотам-котам,
тушолкотам, тушолкотам.

Тушолкотам (я) — удод.

МЕЦХИЛГ

Шелденнад хьо, мецхилг?
Мецденнад хьо, мецхилг?
Iоха са гIалан коа
Гой хьона, хьажкIий доа!
Мецхала хьажкIаш я,
Мецхала моцал яц.
Iоха са коа, мецхилг,
хьона аз вас ергьяц.
Хургда хьо са хьаьша, —
диза, дIайха, маьрша!

Мецхилг (да) — стриж.

БЕКАРГ

Бекарг-бетта йоагIа бекарг.
Вай хьунашка даим екарг!
Вай юрташка даим яхарг!
Бекарг-екарг-бекар яхарг.
Бекарг-бетта йоагIа бекарг.
Вай дегашка даим екарг!
Вай иллешка даим яхарг!
Бекарг-екарг-бекарг яхарг.

Бекарг (я) — кукушка.

АЦIИГА БИЦIИГ.

Ираз дар

Беламе дувцар

Дунен да волаш санна истола тIа вагIача администратора дIатIавахар хIанз мара гале чура хьаваьккхав аргдоаца, верига хьерчаваь гражданин. Гостиница да бIаргашца ваа волавелар из. Велавала гIортара хьисапе цхьа хIама дир. Бакъда, администратор из теркалвеш вацар.

Шийн портфель бера беллар гражданина, юха а йистхила велар, халла: «ы-ы», аьлар цо.

Хоза оаз-м яр из, бакъда, администратора дош хетанзар цох. Цунна-м цул хозагIъяраша хезаяр.

— Ы-ы-ы, — дог деха аьлар гражданина.

— Дувцал, фу эш хьона? Номер еза? Iовижа безам боагIа? БоагIий? — хьаьттар истола тIа - дада каьхаташ дIа-юха дехкаш вагIача администратора. Моттаргдар шоана уж разведка агенташа яйта донесенеш я, аьнна.

— ЦIагIа дагIа деза, тIаккха шоашта а аттагIа хургда, тхона а бала хургбац. Номераш яц!

— Ы-ы-ы... Аз-м духхьал цхьа бийса мара йоаккхаргьяцар, — хьеставала волавелар командировке вена мискинг.

— Духхьал цхьа бийса...: Аз мичара яхьаргья хьона? Еррига номераш дIалийца я.

— Со гаьнара, СибарегIара ва. Укхаза вовзаш-везаш саг вац са. Балха гIулакха венавар со.

— Сога хаьттача Центральни Каракумашкара валара хьо. Аз аьннадий — номераш яц!

— Сона-м моллагIа моттиг мегаргьяр.

— Хье къаьсттача номере аз Iовиллар дог доахар Iа? Моттигаш бронь яь я. Сога кхыметтел раскладушка а бац. Аз мича хьоргва хьо?

— Ы-ы-ы-, — хьахоз гостиннице, кхы хIама хьаала вIаштIехьа ца долаш вус командировке венар.

— Етт санна хIана Iех хьо? Меттаза ва хьо? Мегад хIаьта, хур - хургда, хиннар — гургда, бийса йоаккхийтаргья аз хьога. Са хилча сона бIарга ма вайталахь. — юххера а мискинг теркал ву администратора.

— Вайтаргвац. Аз дош лу хьона!

— ТIеххьара раскладушка дIалу аз. Раьза вий хьо?

— ЧIоагIа ва.

— Раскладушка тIа IотIабилла гIайба-м бац.

— ХIама дергдац. Портфель я сога.

— Корндоре оттабергба вай маьнги.

— Со дукхьала вац.

— Кора кIал оттабергба, кхы моттиг яц.

— Со шек вац, Iема ва.

— Халахь, кизгаш доацаш да кор. Мух чIоагIа хьекх. Сона хац фу дергда цамогаш хуле хьо-м леткъа волалург ма вий. ХIанз дукккхачар Iомадаь хIама да из.

— Фу дувц Iа?! Аз дергдац из! Шелалах кхераш вац. Со СибарегIара ва.

— Сона сенах хов хьа унахцIено мищтай. Кхы лор а вац со.

— Дукха ха йоацаш лорашка хиннав со. Ча санна могаш ва аьлар.

— Гой хьона, лорашка хиннав со. УнахцIена саг уж болча ахац. Цу тайпарча наха тхо долча моттиг яц.

— Хьай даьллахьий, аз чIоагIа дех хьогара, цхьа бийса мукъагIа яккхийта сога.

— Бийсан хар доллаши кхайкавеши вий хьо? ДIатIахьежача-м могаш волчоа тара вац хьо.

— Iай шийлача хи чу лувч со. Цамогаш хулаш а кхайкавеш а вац. НаькъагIа кIаьдвеннав. Кхо бийса я аз наб ца ю. Укхаза хьаккаччалца багажни полка тIа иллав. Билет дац, аьнна, цига дIачувеллавар со проводникас.

— Кхайкабераш дIахьулабе вухьаргвацар проводник. Ревизора сиха гучабаргбар уж.

— ХIанз хой хьона со тешаме саг волга, дуккхача тохкамех чакхваьннилга.

— Мегад, бийса йоаккхийтаргья вай хьога. Жалоба язъе дага ма дохалахь.

— Аз дув буъ...

— Хьада паспорт. Лакхера хIама IотIаелхе, таз туалете латтилга ховш хилалахь.

— Баркал хьона, доккха баркал!

— Iуйрийна ялх сахьат даьлча сона бIарга ма вайталахь, — тIехьакхайкар из раскладушка ийца водача командировке венача мискинга, тIаккха тIатехар: «ХIанз хов сона хьо латкъаргвоацилга».

Б. ГАНИЖЕВ.

Укх сурта тIа юкъелаттар ва вай мехкахо Тангиев Iаддал-Мажит. Цхьан хана Мочкъий-Юрта ваьхав, хIанз из вах городе Целинограде. хьинаре дакъа лоац города общественно - политически вахаре.

...ТIом хьалехьа сельхозинституте деша ваьгIав А.-Хь. Тангиев. ТIом болабелча денз из чакхбаллалца Карельски фронте стрелкови взвода командира помощник хиннав.

Цун накха сийрдабаьккхаб майра тIом барах а дика къахьегарах а тийннача правительственни совгIаташа.

Цхьабакъда 1946 шера, деррига цун къам санна, из а Казахстане вохийт, коменданта режимагIа ваха везача оттаву. массане а санна хало, бала ла безаш хул.

27 шера болх баьб цо Целиноградски юртбоахама управлене, тIехьагIа РАПО. Цигара пенсе вахав. Наха сий деш, лоархIаш саг ва коммунист А.-Хь. Тангиев. Каст-каста выступленеш ю цо къахьегама коллективашка, кагирхошта, школьникашта хьалхашка.

Ю. КАЗАКОВА сурт.

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

В. И. Ленина цIерагIа майда. 19.30. Городерча эстради оркестра концерт. Комсомольски беш (№ 1 йолча СШ юхе). 19.00. СССР-а МВД духовой оркестра концерт.

СалаIара йола городской цетр «С. М. Кирова цIерагIа парк». 7.00. «УнахцIено» яха клуб. 8.00. «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 9.00. Болх беш я аттракционаш, берий городок. 9.00. Барзкъаш дахен теген Iомабу курсаш. 11.00. Бераша диллача суртий выставка «Дуне тIара машар». 20.00. Хроникально-документальни фильмай демонстраци.

Кинотеатр «Машиностроитель». 9.00. Книжкаш дезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш хувцар.

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 8.00. Барзкъаш дахен теген Iомабу курсаш. 8.30. Машинкаца ювзаш хIамаш е Iомабу курсаш. 12.00. «ЦIагIара медсестра» яха курсаш. 15.00. «Дизайн быте» яха курсаш. 16.00. Халкъа драматически театр. 17.00. Берий гитаристий кружок. 17.00. Нохч-ГIалгIай филармоне симфонически оркестра концерт. 18.00. Балетни студи.

Н. К. Крупске цIерагIа ДК. 10.00. Технически творчества кружок. 11.00. «Тхо халха а дувл, иллеш а оал», яха утренник. 14.00. Барзкъаш дахен теген Iомабу курсаш. 15.00. «Оаха дег тIара даькъала ду шо!» яха сайре. 18.00. «УнахцIено» яха клуб.

С. М. Кирова цIерагIа ДК. 9.00. «Говза кулгаш» яха клуб. 12.00. «Кожаный мяч» яха спортклуб. 12.00. Игротека.

Химикий ДК. 17.30. «В городском саду» яха духовой оркестра концерт.

Просвещене болхлой цIа. 11.00. Книжкаш дезарий клуб. Твардовскех лаьца дош. (80 шу дузаш). 12.00. «Математика хьехархочунна гIонна» яха книжки выставке обзор - беседа. 16.00. Хьехархой - ветераний объединени. «Песня далекая и близкая» тематически сайре.

СДЮШОР гороно стадион. НГIАССР-а футболах йола клубни яхьаш. 17.00. «Даймохк» — «Луч».

Шахматехи шашкаехи ловзаш йола республикански клуб. 10.00. Кандидатски балл яккхарах шахматех ловзаш йола соревнованеш.

КIИРАНДИ, 17 ИЮНЬ

В. И. Ленина цIерагIа майда. 19.00. Пролетбата цIерагIа ДК духовой оркестра концерт.

Комсомольски беш (№ 1 йолча СШ юхе). Нохч-ГIалгIай филармоне симфонически оркестра концерт.

СалаIара йола городской центр. «С. М. Кирова цIерагIа парк». Медицински болхлой Денна хетадаь цIей. 7.00. 7.00. «УнахцIено» яха клуб. 8.00. «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 9.00. Болх беш я аттракционаш, берий городок. 9.00. Барзкъаш дахен теген Iомабу курсаш. 11.00. Акция «Милосердие». 20.00. Хроникально - документальни фильмай демонстраци.

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 8.00. Барзкъаш дахен теген Iомабу курсаш. 8.30. Машинкаца ювзаш хIамаш е Iомабу курсаш. 8.30. «Росинка» яха халхарий ансамбль. 9.00. Балетни студи. 10.00. «Улыбка» яха халкъа халхарий ансамбль. 11.00. «ЦIагIара медсестра» яха курсаш. 11.00. «ЦIагIара медсестра» яха курсаш. 11.00. «В мире сказок и приключений» яха киноклуб. 12.00. Бальнии дискои халхараш ду школа.

СПОРТ

ФУТБОЛ

«ВОЛГАРЬ» — «ТЕРЕК»

Самардийнахьа аргIанара матч хилар футбола ловзаш СССР чемпионата (центральни зона). Астрахане вай «Терек» вIашагIкхийтар моттигерча «Волгараца».

Матч чакхъяьллар счет 1:1 йоалаш. Фусам дай коа наIарашка бургац чутехар грозненски полузащитник Казберов Ярослав вар.

Р. БАКАЛАЕВ.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместителя — 22-85-07; бехктоккхама секретара — 22-84-68; отделий: идеологически — 22-53-12, промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; агропромышленни—22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: идеологического — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; агропромышленного — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен ереи, шоаттеи деношка

СФ02170. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1953.